

NURMIJÄRVI

Nurmijärven kunnan ikääntyneen väestön
hyvinvointiohjelma vuoteen 2020
ja
toimenpideohjelma vuoteen 2016

"... ja mitäpä kertoisin enään heidän elämänsä päivästä ja sen vaiheista? Se kulki rauhallisesti puolipäivän korkeudelle ylös ja kallistui rauhallisesti alas illan lepoon monen tuhannen, kultiasen auringon kiertoessa."

– Aleksis Kivi

1 Johdanto

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista astuu voimaan 1.7.2013. Laki velvoittaa kuntia laatimaan suunnitelman ikääntyneen väestön tukemiseksi. Nurmijärvellä Ikäihmisten hyvinvointiohjelma vastaa lain velvoitteeseen. Suunnitelma on laadittava osana kunnan strategista suunnittelua. Suunnitelman hyväksyy kunnanvaltuusto ja se on tarkistettava valtuustokausittain. Kyseisestä laista käytetään tässä ohjelmassa nimitystä vanhustalvvelulaki.

Suunnitelmassa tulee:

- Arvioida ikääntyneen väestön hyvinvoinnin tilaa, ikääntyneelle väestölle tarjolla olevien palvelujen riittävyyttä ja laatua sekä ikääntyneen väestön palveluntarpeeseen vaikuttavia tekijöitä.
- Määritellä tavoitteet ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi sekä ikääntyneelle väestölle tarjottavien palvelujen määrän ja laadun kehittämiseksi.
- Määritellä toimenpiteet, joilla kunta vastaa tavoitteiden toteutumisesta, sekä arvioitava voimavarat, jotka kunnassa tarvitaan toimenpiteiden toteuttamiseksi
- Määritellä kunnan eri toimialojen vastuut toimenpiteiden toteuttamisessa
- Määritellä, miten kunta toteuttaa yhteistyötä eri tahojen kanssa.

Ikääntyvän väestön hyvinvointiohjelman ensimmäinen osio kuvaa nykytilannetta ja toimintaympäristöä, jossa ikääntynyt väestö Nurmijärvellä elää. Toinen osio koostuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä sekä ennaltaehkäisevistä palveluista. Kolmannessa osiossa kuvataan palveluita, joita iäkkäille henkilöille tarjotaan heidän toimintakykynsä jo heiketessä. Kappaleessa 11 on toimenpideoosio, jonka tavoitteiden toteutumiseen pyritään toimialat ylittävällä yhteistyöllä.

2 Vanhustalvvelulaki

Lain tarkoitus:

1. Tukea ikääntyneen väestön hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista
2. Parantaa ikääntyneen väestön mahdollisuutta osallistua elinoloihinsa vaikuttavien päätösten valmisteluun ja palvelujen kehittämiseen kunnassa
3. Parantaa iäkkään henkilön mahdollisuutta saada laadukkaita sosiaali- ja terveystalvveluja sekä ohjausta muiden tarjolla olevien palvelujen käyttöön yksilöllisten tarpeittensa mukaisesti ja riittävän ajoissa silloin, kun hänen heikentynyt toimintakykynsä sitä edellyttää
4. Vahvistaa iäkkään henkilön mahdollisuutta vaikuttaa hänelle järjestettävien palvelujen sisältöön ja toteuttamistapaan sekä osaltaan päättää niitä koskevista valinnoista

Ikääntyneellä väestöllä laissa tarkoitetaan vanhuuseläkkeeseen oikeuttavassa iässä olevaa väestöä. Iäkkäällä henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, jonka toimintakyky on heikentynyt korkean iän myötä alkaneiden, lisääntyneiden tai pahentuneiden sairauksien tai vammojen vuoksi taikka korkeaan ikään liittyvän rappeutumisen johdosta.

Vanhustalvvelulaki velvoittaa kunnat laatimaan suunnitelman ikääntyneen väestön hyvinvoinnin tukemiseksi. Nurmijärven kunnassa lakiin vastataan tällä Ikäihmisten hyvinvointiohjelmalla. Lisäksi laki velvoittaa kuntia huolehtimaan mm. palveluntarpeen arvioinnista, palveluiden riittävydestä ja laadusta sekä palveluiden saatavuudesta ja saavutettavuudesta.

Nurmijärven kunnan ikääntyvän väestön tarpeisiin pyritään vastaamaan lain mukaisesti ja suunnitelma tarpeisiin vastaamisesta avataan tässä ohjelmassa.

3 Vanhustyön visio

Nurmijärvellä iäkkäät henkilöt voivat elää aktiivista ja turvallista elämää esteettömmässä ympäristössä.

Tulevaisuudessa ikääntynyt väestö osallistuu aktiivisesti oman terveytensä ja hyvinvointinsa ylläpitämiseen. Iäkkään henkilön mahdollisuutta asua omassa kodissa tai ympärivuorokautisessa hoidossa tuetaan tarjoamalla tietoa käytettävissä olevista palveluista riittävän ajoissa silloin, kun hänen heikentynyt toimintakykynsä sitä edellyttää. Iäkkään henkilön hyvää ja turvallista elämää tuetaan henkilön tarpeisiin sopeutetulla teknologialla sekä yhteisöllisyyttä edistävillä keinoin. Tällä turvataan iäkkään henkilön itsemääräämisoikeutta ja vastuun ottamista omasta elämästä.

3.1 Vanhustyön arvot ja eettiset periaatteet

Arvovalinnat ja palveluiden kehittämistä ohjaavat eettiset periaatteet määrittävät ikääntyneiden palveluiden kehittämistä ja ovat myös toiminnan arvioinnin perustana. Hyvä visio ja strategiset linjaukset perustuvat julkiseen arvokeskusteluun kunnassa.

Kirjattujen yhteisten arvojen tarkoituksena on ohjata toimintaa. Ne turvaavat jatkuvuuden myös muutoksissa sekä auttavat kehittämään toimintaa ja selkiyttämään perustehtävää.

Nurmijärven kunnan arvot vastuullisuus, avoimuus, uudistumiskyky sekä yhteisyö ja palveluhenkisyys ohjaavat myös vanhustyötä. Arvoista johdetut vanhustyön eettiset periaatteet toimivat kirjoittamattomina pelisääntöinä silloinkin, kun selkeitä ohjeita ei ole käytettävissä.

Vanhustyön eettiset periaatteet ovat

Ihmisarvon kunnioittaminen on toiminnan kivijalka. Ihmisellä on oikeus hyvään elämään riippumatta mahdollisista sairauksista, elämäntilanteesta, varallisuudesta, rodusta, sukupuolesta tai uskonnosta. Ihmistä tulee kunnioittaa yksilönä, jolla on oma tahto, kokemukset, toiveet ja arvot, jotka ohjaavat hänen elämänsä ja ajatuksiaan. Kaikilla ihmisillä on myös oikeus fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen koskemattomuuteen. Terveellä ihmisellä on kyky puolustaa koskemattomuuttaan, mutta toimintakyvyltään heikentyneet vanhukset ovat usein puolustuskyvyttömiä. Vanhustyössä huolehditaan vanhusten oikeudesta fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen koskemattomuuteen.

Itsemääräämisoikeus on jokaiselle ihmiselle kuuluva moraalinen oikeus tehdä vapaasti omaan elämäänsä liittyviä päätöksiä ja valintoja, jotka perustuvat yksilön arvoihin ja uskomuksiin. Laki potilaan asemasta ja oikeuksista sisältää pykälän potilaan itsemääräämisoikeudesta. Lain mukaan potilasta on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan. Tämä edellyttää luotettavan ja ymmärrettävän tiedon saantia, ammatillista vuorovaikutusta ja asiakaslähtöistä lähestymistapaa.

Vastuullisuus on yksilön ja yhteisön vastuuta elämästä, oppimisesta, ympäristöstä ja toisista ihmisistä. Se on myös tutkittuun tietoon, luottamuksellisuuteen ja avoimuuteen perustuvaa vuorovaikutusta. Vastuullinen ja oikeudenmukainen toiminta sitouttaa yhteiseen päämäärään, vanhuksen hyvään hoitoon.

Osallisuus tarkoittaa yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Iäkstä henkilöä ei pidetä toiminnan objektina, vaan hänellä on mahdollisuus osallistua oman palvelunsa suunnitteluun ja sen toteuttamisesta päättämiseen. Osallisuus on myös myönteistä suhtautumista vanhustyön kehittämiseen toimialojen rajat ylittäen, kykyä sitoutua yhteisiin päätöksiin, sekä avointa ja rehellistä tiedottamista, toisista välittämistä ja arvostavaa kohtelua.

4 Ikääntyvien toimintaympäristö Nurmijärvellä

Suomi ikääntyy seuraavien vuosikymmenten aikana nopeasti. Suurten ikäluokkien eläkeikään tulon myötä vanhempien ikäluokkien koko kasvaa. Kolmenkymmenen vuoden kuluttua useampi kuin joka neljäs suomalainen on ylittänyt 65 vuoden iän. Eläkeikään on vuoden 2030 jälkeen tulossa yli 10 %:a väestöstä.

4.1 Ikäihmisten määrä

Nurmijärven kunnassa on asukkaita vuoden 2013 alussa 40 715 (ennakkotieto 15.3.2013). Asukasmäärän lisäys vuoden 2012 aikana oli 0,9 %. Nurmijärven strategisena tavoitteena on kasvaa maltillisesti, noin 1,5 % prosentin vuosittaisella kasvulla. Nurmijärven Maankäytön kehityskuva 2040:n mukaan kunnan tavoitteena on kasvaa vuoteen 2020 mennessä noin 47 000 asukkaan kunnaksi (Nurmijärven Maankäytön kehityskuva 2040).

ikäryhmä		2011	2015	2020	2030	2040
65–74	henkilöä	3 223	3 917	4 353	4 769	5 154
	% väestöstä	8,0	9,3	9,9	10,0	10,3
75–	henkilöä	1 746	2 218	2 991	4 868	6 192
	% väestöstä	4,3	5,3	6,8	10,2	12,3

Lähde: Tilastokeskus taulukko1

Taulukossa 1 näkyy Nurmijärven vanhusväestön määrä 2011 sekä vanhusväestön määrällinen ennuste vuoteen 2040.

	65–74-vuotiaat				Yli 74-vuotiaat			
	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011
Rajamäki	480	480	557	583	247	247	238	253
Röykkä	127	127	145	156	60	60	65	73
Nukari	101	101	109	105	56	56	58	62
Perttula-Nummenpää	110	110	127	139	61	61	63	65
Kirkonkylä	620	620	696	764	538	538	592	622
Palojoki	78	78	80	79	41	41	45	53
Lepsämä	98	98	115	118	33	33	36	37
Metsäkylä	56	56	65	70	28	28	29	30
Klaukkala	969	969	1 080	1 184	465	465	505	529
Jakamaton	17	17	22	25	17	17	22	22
Koko kunta yht.	2656	2 656	2 996	3 223	1546	1 546	1653	1746

Lähde: Tilastokeskus taulukko2

Taulukossa 2 näkyy Nurmijärven vanhusväestön kasvu alueittain 2008–2011.

Verrattaessa Nurmijärveä muihin KUUMA-kuntiin (Hyvinkää, Järvenpää, Kerava, Kirkkonummi, Mäntsälä, Pornainen, Sipoo, Tuusula, Vihti) Nurmijärven väestö yhteensä on vuosina 2006–2011

kasvanut kehyskunnista kuudenneksi eniten. Vastaavasti 65–74-vuotiaiden määrä on kasvanut KUUMA-kuntien vertailussa Nurmijärvellä kuudenneksi eniten (40,9 %) ja yli 74-vuotiaiden määrä neljänneksi eniten (32,9 %). Väestön ikärakenne on kaikissa kehyskunnissa suunnilleen samanlainen: 31.12.2011 Nurmijärven väestöstä oli 75 vuotta täyttäneitä 4,3 %, Hyvinkäällä 7,6 %, Tuusulassa 4,5 %, Vihdissä 5,0 %, Kirkkonummella 4,0 %, Järvenpäässä 4,9 %, Sipoos- sa 6,3 %, Mäntsälässä 6,1 %, Pornaisissa 4,7 % ja Keravalla 5,1 %.

4.2 Palvelutarpeeseen vaikuttavat tekijät

Vaikka ikääntynyt väestö elää tulevaisuudessa pidempään ja ehkä jossain määrin terveempänä, hoivapalvelut eivät todennäköisesti tule vähentymään, korkeintaan siirtyvät muutamaa vuotta myöhemmäksi.

Alentunut toimintakyky ja toimintarajoitteet ovat palvelujen käytön yleisin peruste. Muistisai- raudet ovat ikäihmisillä suurimpia palvelutarvetta lisääviä tekijöitä. Palvelujen tarvetta lisäävät myös yksinasuminen, puutteellisesti varustetussa asunnossa asuminen, asuin- ja elinympäristö- jen esteellisyys, heikko taloudellinen asema sekä sosiaalisten verkostojen puute. Muistisairauk- sien lisäksi myös päihde- ja mielenterveysongelmat tulee huomioida ikääntyneiden palveluiden kokonaisuutta suunniteltaessa.

Muistisairaudet

Tutkimusten mukaan 65–74 –vuotiaista 4 %, 75-84 –vuotiaista 11 % ja yli 85–vuotiaista 35 % sairastaa vähintään keskivaikeaa muistisairautta (Suomen Muistiasiantuntijat).

Taulukossa 3 näkyy ennuste muistisairaiden lukumäärällisestä kehityksestä Nurmijärvellä vuo- desta 2011 vuoteen 2020.

ikäryhmä	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
65-74 v	3223	3363	3493	3613	3725	3830	3929	44023	4116	4206
muistisair. lukum	129	135	140	145	149	153	157	161	165	168
75-84 v	1369	1452	1544	1642	1745	1851	1958	2066	2172	2279
muistisair lukum	151	160	170	181	192	204	215	227	239	251
yli 85 v	377	410	442	473	507	544	584	627	674	725
muistisair lukum	132	144	155	166	177	190	204	219	236	254

Taulukko 3, Muistisairaiden laskennallinen osuus Nurmijärven väestöstä.

Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut vuonna 2012 Kansallisen muistiohjelman, jonka ta- voitteenä on muistiystäväallinen Suomi.

Vuosittain yli 13.000 ihmistä Suomessa sairastuu johonkin dementoivaan sairauteen. Eteneviä muistisairauksia sairastavat tarvitsevat ja käyttävät runsaasti sosiaali- ja terveyspalveluja; mm. kolmella neljästä ympärivuorokautisen hoidon asukkaista on muistisairaus.

Kansallisen muistiohjelman mukaisesti vaikuttaminen palvelutarpeiden kasvuun edellyttää toimia

- a) aivoterveysten edistämiseksi,
- b) muistisairauksien ennalta ehkäisemiseksi,
- c) muistioireiden tunnistamiseksi mahdollisimman varhain sekä
- d) oikea-aikaisen hoidon, kuntoutuksen ja muun tuen hyvin organisoitua turvaamista ja seuranta - vaikuttavaa ja katkeamatonta hoito- ja palveluketjua.

Päihteet, yksinäisyys ja mielenterveysongelmat

Alkoholinkäyttö on yleistä myös ikääntyneillä. Terveys 2000-tutkimuksen aineistossa 0,7 %:lla 65 vuotta täyttäneistä oli viimeisten 12 kuukauden aikana diagnosoitavissa joko alkoholin haitallinen käyttö tai alkoholiriippuvuus. Absoluuttiseksi luvuksi muunnettuna tämä tarkoittaa, että Suomessa olisi noin 6 100 ikääntynyttä, joilla haitallisen käytön tai riippuvuuden kriteerit täyttyvät (Duodecim 2008).

Alkoholin ongelmakäyttöä ei aina tule epäilleeksi ikääntyneellä, koska alkoholin käytön aiheuttamia oireita voidaan pitää jonkun muun sairauden tai ikääntymisen aiheuttamina. Yleisen huonokuntoisuuden tai kaatumisten takaa saattaa löytyä hallitsematon runsas alkoholinkäyttö. Eri-tyisesti päivystykseen tapaturman takia tulleisiin vanhuksiin tulisi kiinnittää huomiota. Usein kotipalvelun henkilökunta ja omaiset tietävät asian, mutta sitä ei kerrota eteenpäin. On osoitettu, että lyhytinterventio tehoaa myös iäkkäiden alkoholinkäytön vähenemiseen ja iäkkäiden alkoholisminkin hoitotulokset ovat vähintään yhtä hyviä kuin työikäisten (Suomen lääkärilehti 6/2012).

Yksinäisyys lisää mielenterveysongelmia myös ikäihmisten keskuudessa. Kun muiden väestöryhmien itsemurhat ovat laskeneet, vanhusten itsemurhat ovat lisääntyneet. Tilastojen mukaan keskimäärin joka toinen päivä vanhus tekee Suomessa itsemurhan. Vakavasta masennuksesta kärsii noin 4-5 prosenttia vanhuksista ja lievästä jopa kolmannes. Depression taustalla on usein yksinäisyys, josta kärsii vuosittain 40 000 vanhusta (Stimulus 2006).

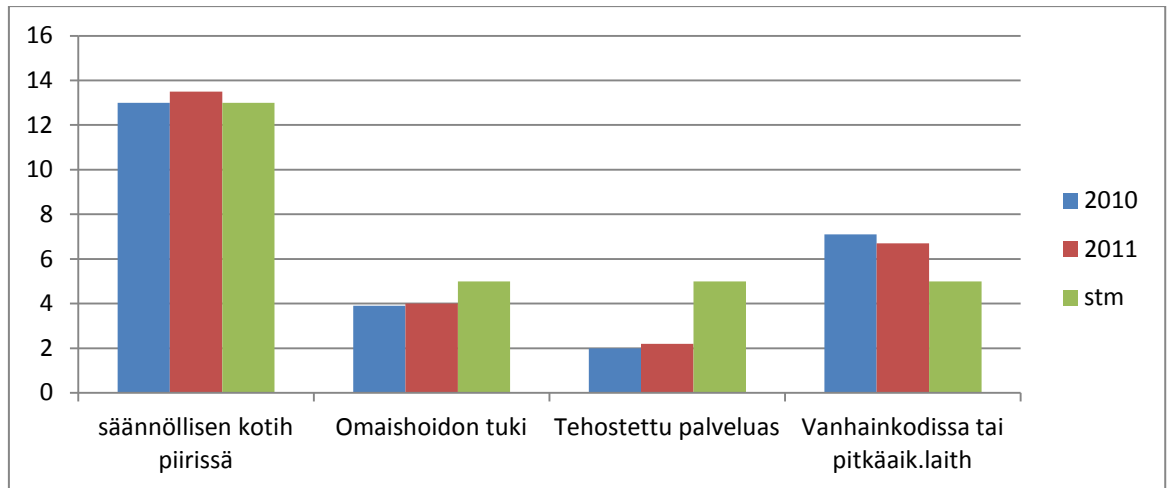
Vanhuksilla yksinäisyys ilmenee läheisten menetyksinä, yksin asumisena, toimintakyvyn huononemisenä ja vaikeutena osallistua tapahtumiin, joissa voisi tavata toisia ihmisiä (Duodecim 2012).

5 Palvelujen tuottamiseen ja saatavuuteen liittyvät linjaukset

Vanhuspalvelulain 7§:n pykälän mukaan kunnan on järjestettävä ikääntyneen väestön sosiaalipalvelut sisällöltään, laadultaan ja laajuudeltaan sellaisina kuin kunnan ikääntyneen väestön hyvinvointi, sosiaalinen turvallisuus ja toimintakyky edellyttävät.

STM:n laatusuosituksen mukaan yli 75-vuotiaista tulisi olla:

- omassa kodissa itsenäisesti ja tarkoituksenmukaisten palvelujen turvin 91 – 92 %
- säännöllisen kotihoidon piirissä 13 – 14 %
- omaishoidon tuen piirissä olisi 5 – 6 %
- tehostetussa palveluasumisessa 5 – 6 %
- vanhainkodeissa tai pitkäaikaishoidossa terveystieteiden sairaaloissa 3 %.

Taulukko 4 Nurmijärven kunnan palvelurakenne 2010 - 2011

Taulukosta 4 käy ilmi, että Nurmijärvellä laitos- ja vanhainkotipaikkoja on reilusti yli suositusten. Vastaavasti tehostettua asumispalvelua on reilusti alle suositusten, joka johtuu osittain siitä, että Nurmijärvellä ei ole ollut omaa kunnallista tehostettua asumispalvelua. Kotihoitoa Nurmijärvellä on suositusten mukaisesti.

5.1 Palvelurakenteen kehittämisen linjaukset

Vanhuspalvelulain 14§:n mukaan kunnan on toteutettava iäkkään henkilön pitkäaikainen hoito ja huolenpito ensisijaisesti hänen yksityiskotiinsa tai muuhun kodinomaiseen asuinpaikkaansa järjestettävillä sosiaali- ja terveyspalveluilla, jotka sovitetaan sisällöltään ja määrältään vastaamaan iäkkään henkilön kulloisiakin palvelutarpeita. Pitkäaikainen hoito ja huolenpito voidaan toteuttaa laitoshoidona vain, jos siihen on lääketieteelliset perusteet tai jos se on iäkkään henkilön arvokkaan elämän ja turvallisen hoidon kannalta muuten perusteltua.

Nurmijärven kunnan vanhustyön päämääränä on, että valtaosa iäkkäistä henkilöistä voi asua omassa kodissaan, viettää itsenäistä elämää ja tarvitsee vain satunnaisesti tai suhteellisen vähän ulkopuolista apua. Palveluja tarvitseva saa riittävästi apua joko omaan kotiin tai palveluasumiseen. Vain vaativaa perushoitoa tarvitsevat ovat pitkäaikaisessa laitoshoidossa.

Ikääntyneiden asuinolojen kohentaminen ja kotihoidon laajentuminen vähentävät tavallisen palveluasumisen tarvetta, jolloin palveluasumisen tarve painottuu entistä enemmän tehostettuun palveluasumiseen. Riittävä kotihoito ja tehostettu palveluasuminen sekä uudentyypisten hoivapalveluiden kehittäminen mahdollistavat pitkäaikaisen laitoshoidon osuuden vähentämisen (Ikäihmisten palveluiden laatusuositus 2008).

5.2 Nurmijärven kunnan ympärivuorokautisen hoivan tarve vuoteen 2020

Vanhuspalvelulain 18§:n mukaan kunnan on tehtävä päätös iäkkään henkilön kiireellisesti tarvitsemien sosiaalipalvelujen myöntämisestä kirjallisen tai suullisen hakemuksen johdosta ja järjestettävä myönnetty palvelut viipymättä siten, ettei iäkkään henkilön oikeus välttämättömään huolenpitoon vaarannu. Iäkkäällä henkilöllä on oikeus saada hänelle myönnettyt muut kuin kiireelliset sosiaalipalvelut ilman aiheetonta viivytystä ja viimeistään kolmen kuukauden kuluttua päätöksen teosta. Nurmijärven kunnassa tähän vaateeseen pyritään vastaamaan tehokkaalla sas- (selvitä-arvioi-sijoita) toiminnalla, jossa iäkkään henkilön toimintakyvyn arvion perusteella päätös tehdään.

Taulukossa 3 on esitetty arvio Nurmijärven ympärivuorokautisen hoivan paikkatarpeesta vuoteen 2020. Paikkatarve on laskettu yli 75 vuotiaat 9 % mukaan sekä 65-74 vuotiaiden osuus 1.7 % mukaan. Vuonna 2020 ympärivuorokautista hoivaa tarvitaan laskelman mukaan 155 lisäpaikkaa.

Klaukkalaan suunnitteilla oleva vanhustentalo tulee vähentämään arviolta 10-25 asumispalveluiden paikkatarvetta, sillä talo on suunniteltu siten, että siellä on myös yöhoito kotihoidon toimesta.

Jos Nurmijärven kunnassa ei investoida omaan asumispalveluun, lisäpaikkojen tarve joudutaan paikkaamaan ostopalveluilla tulevina vuosina.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
65-74v	3363	3492	3613	3725	3830	3928	4023	4116	4207
75v-	1862	1985	2115	2252	2394	2542	2693	2847	3004
paikkatarve									
65-74 (1.7%)	57	59	61	63	65	67	68	70	71
75- (9%)	167	178	190	203	215	229	242	256	270
yht	224	237	251	266	280	296	310	326	341
pitkos	125	101	101	101	101	101	101	101	101
Kiljava laitos	7	7	7	7	7	7	7	7	7
tk.sair/akuutti	50	50	55	55	55	55	55	55	55
tk.sair/pitk.a	5	5	0	0	0	0	0	0	0
as.p oma		28	40	40	40	40	40	40	40
as.p osto	54	54	54	54	54	54	54	54	54
lisäp tarve		42	49	64	78	94	108	124	139
Klan vanhustentalo					-10	-15	-20	-20	-25

Taulukko 5, Nurmijärven ympärivuorokautisen hoivan paikkatarve vuoteen 2020

5.3 Kunnan itse järjestämät palvelut ja ostopalvelut

Nurmijärven kuntastrategian mukaan Nurmijärvi tarjoaa asukkailleen kustannustehokkaat ja riittävät peruspalvelut. Strategian mukaan palvelut tuotetaan paitsi omana tuotantona myös kuntayhteistyöllä sekä hyödyntämällä yksityisiä palveluntuottajia että järjestöjä ja yhteisöjä. Lisäksi painotetaan yksilön omaa vastuuta ja yhteisöllisyyttä. Ikäihmisten omatoimisuutta tuetaan tarjoamalla riittävät perus- ja tukipalvelut ja tehostamalla yksilökohtaisesti eri ammattikuntien suunnitelmallista yhteistyötä (Kuntastrategia 2010 – 2020).

Vanhuspalvelulain mukaan kunnan on järjestettävä ikääntyneen väestön sosiaalipalvelut sisältyen, laadultaan ja laajuudeltaan sellaisina kuin kunnan ikääntyneen väestön hyvinvointi, sosiaalinen turvallisuus ja toimintakyky edellyttävät. Palvelut on järjestettävä niin, että ne ovat kunnan ikääntyneen väestön saatavissa yhdenvertaisesti. Sosiaalipalvelut on järjestettävä lähel-

lä asiakkaita, jollei palvelujen keskittäminen ole perusteltua niiden laadun ja turvallisuuden kannalta. (Vanhuspalvelulaki).

Ikäihmisille on tärkeää, mitä palveluita on tarjolla ja mistä niitä saadaan. Saatavuuden perusteella palvelut voidaan jakaa lähipalveluihin, seudullisiin ja laajaa väestöpohjaa edellyttäviin palveluihin. Ikäihmiset tarvitsevat näitä kaikkia, mutta arjen sujumisen kannalta keskiössä ovat lähipalvelut. Lähipalvelut tuodaan kotiin tai ne tuotetaan kodin lähellä. Seudulliset palvelut tuotetaan esimerkiksi silloin, kun ne edellyttävät erityisosaamista tai seudullisella tuottamisella saadaan muuta lisäarvoa (Ikäihmisten palvelujen laatusuositus 2008).

Nurmijärven kunta tuottaa itse ikäihmisten palvelut. Lisäksi kunta hankkii ostopalveluna asumispalvelua sekä laitoshoidon ja kuntoutuspalveluja Kiljavan sairaalasta. Erikoissairaanhoidon ostopalvelua hankkii piiriltä.

Tulevaisuuden kehittämiskohteita ovat Kiljavan sairaalan kuntoutuspalveluiden hyödyntäminen sekä järjestöjen ja yhteisöjen sekä kunnan yhteistyön vakiinnuttaminen. Mahdollista palvelusetelin käyttöönottoa arvioidaan.

5.4 Palvelujen laadun turvaaminen

Vanhuspalvelulain 6§ edellyttää kunnan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen vuosittain arvioidaan iäkkäiden henkilöiden tarvitsemien sosiaalipalvelujen riittävyyttä ja laatua alueellaan. Palvelujen laadun ja riittävyyden arvioimiseksi kunnan on kerättävä säännöllisesti palautetta palveluja käyttäviltä, heidän omaisiltaan ja läheisiltään sekä kunnan henkilöstöltä. Lisäksi kunnan on koottava tiedot palveluihin käytetyistä taloudellisista voimavaroista sekä henkilöstön määrästä ja koulutuksesta.

Nurmijärven kunnan vanhustyötä arvioidaan suhteessa vanhuspalvelulakiin sekä STM:n laatusuosituksen.

Palveluiden laadun ja vaikuttavuuden turvaaminen edellyttää toimivia palveluketjuja. Ikääntyneiden kotona asumisen ja arjen sujuvuuden tueksi tarvitaan yhteistä palvelunäkemyksiä, jossa sosiaalihuolto, perusterveydenhuolto ja erikoissairaanhoidon sekä muut palveluja tuottavat tahot toimivat saumattomasti. Sosiaali- ja terveydenhuollon hoito-, palvelu- ja kuntoutussuunnitelmia laadittaessa palvelujen tavoitteet sovitetaan yhteen, jolloin iäkäs henkilö saa yksilöllisesti suunnitellut palvelut.

Vanhustyön ja laitoshoidon tulosyksikön laatukäsikirja ohjaa yksiköiden toimintaa. Laatukäsikirjassa määritellään hoitotyön laatu, potilasturvallisuus, henkilöstöön liittyvä osaamistaso sekä ruokahuollon laatu.

Palvelujen laatua arvioidaan joka toinen vuosi tehtävillä asiakaskyselyillä, joiden perusteella toimintaa kehitetään. Yksiköiden toimintasuunnitelmissa on määritelty mittarit tavoitetason arviointiin.

Yksityisten asumispalveluiden laatua valvotaan vuosittain, jotta laatutaso vastaa kilpailutuksessa asetettuja kriteereitä.

6 Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Nurmijärven kunnassa on aloitettu kunnan ensimmäisen hyvinvointisuunnitelman valmistelu helmikuussa 2012 poikkihallinnollisen työryhmän toimesta. Työryhmän puheenjohtajana toimii kunnanjohtaja. Hyvinvointisuunnitelma valmistuu vuoden 2013 aikana. Hyvinvointisuunnitelma

perustuu kuntastrategiaan ja suunnitelma toimii kunnan muiden ohjelmien, myös ikääntyneen väestön hyvinvointiohjelman, yläohjelmana. Kunnan hyvinvointisuunnitelmaan on tarkoitus nostaa eri ohjelmista pari avainindikaattoria, joita tullaan kunnassa seuraamaan seuraavana valtuustokautena. Ikääntyneen väestön osalta on päädytty valtuustokaudella 2013 -2016 seuraamaan iäkkäiden henkilöiden kotona -asumista, eli kuinka suuri osa iäkkäistä henkilöistä pystyy asumaan kotonaan.

Stm:n laatusuosituksen mukaan hyvinvoinnin ja terveyden keskeisiä sisältöjä ovat:

- onnistuvan ikääntymisen turvaaminen
- terveellisten elintapojen edistäminen ja sairauksien ehkäisy
- hyvinvointi- ja terveyserojen kaventaminen
- itsenäisen suoriutumisen ja turvallisuuden tukeminen
- lihaskuntoa ja tasapainoista vahvistavien ja ylläpitävien liikuntamahdollisuuksien lisääminen
- varhainen puuttuminen terveydentilan ja toimintakyvyn heikkenemiseen ja sosiaalisiin ongelmiin
- sairauksien tehokas hoito ja suunnitelmallinen kuntoutus
- gerontologisen, mukaan lukien geriatriksen, asiantuntemuksen vahvistaminen

Kotona asuminen on ensisijainen vaihtoehto toimintakyvyn heikkenemisestä huolimatta

Kunnan strategian mukaan iäkkäät henkilöt vastaavat omasta hyvinvoinnistaan ensisijaisesti itse ja lähiverkostonsa avulla ja käyttävät samoja palveluja kuin muutkin kuntalaiset. Palvelujärjestelmän tehtävänä on tukea ja ohjata ihmisiä kantamaan vastuuta omasta terveydestään ja hyvinvoinnistaan. Tavoitteena on, että iäkkäät henkilöt saavat neuvontaa, ohjausta ja tietoa helposti ja vaivattomasti tarjolla olevista palveluista.

6.1 Asuminen ja ympäristö

Nurmijärvellä ikäihmisten asumisessa on tavoitteena, että yli 75-vuotiaista vähintään 90 % asuu kotona. Kotona asumista tuetaan päiväkeskuksilla, kotihoidolla ja intervallihoidolla. Kun vanhus tarvitsee useissa henkilökohtaisissa toiminnoissa aikaa vievää ja jokapäiväistä hoitohenkilöstön apua ja valvontaa, hänet pyritään sijoittamaan palveluasuntoon, joko ryhmäasuntoon tai vanhusten palvelutaloon. Ryhmäasuntoja Nurmijärvellä on tällä hetkellä yhteensä 18 paikkaa, eikä niiden määrää ole tarkoitus lisätä tulevaisuudessa. Sen sijaan vanhusten palvelutaloja kunta pyrkii rakennuttamaan Nurmijärven Vuokra-asunnot Oy:n (NuVA) toimesta tulevaisuudessa yhä enemmän. Kunnan oman tuotannon lisäksi vanhusten asumispalveluja hankitaan yksityisiltä palveluntuottajilta ostopalveluna (vuonna 2012 on ostettu 53 asiakaspaikkaa), ja yksityisten toimijoiden tarjoamien palvelujen määrä on kasvamassa tulevaisuudessa.

Vanhustentaloja Nurmijärvellä on kolme ja niissä on yhteensä 88 asuntoa. Nämä rivitaloasunnot on tarkoitettu ensisijaisesti kotihoidon palveluja tarvitseville ikäihmisille, kun oma asunto on esimerkiksi huonokuntoinen tai asunto on henkilölle esteellinen. Kyseiset rivitalot on rakennettu aikoinaan huomattavasti parempikuntoisille asukkailla ja niitä tullaan vähitellen saneeraamaan nykyaikaisten vaatimusten mukaisiksi. Mm. niiden paloturvallisuus edellyttää parannustoimenpiteitä. Näiden lisäksi tavoitteena on rakentaa jatkossa lisää vanhusten palvelutaloja. Klaukka-

lassa on kuitenkin tarkoituksena korvata vanhat rivitalot keskeiselle paikalle paremmin soveltuvalla palveluasumista sisältävällä kerrostalolla.

NuVA:n vuosien 2012–2016 rakentamishjelmassa vanhusten palveluasuntoja on tulossa Kirkonkylän terveyskeskuksen tuntumaan (Rajamäentie 7) 40 asunnon verran sekä Klaukkalan Vaskomäentien palvelutaloon 60 asunnon verran. Rajamäentie 7:ssä sijaitsevan palvelutalon on määrä valmistua 2013 kuluessa. Vaskomäentien palvelutalon toteutuminen edellyttää, että hankkeelle saadaan ARA:n rahoituspäätös, joten hanke voi valmistua aikaisintaan v. 2015. NuVA:n lisäksi ETEVA on rakennuttamassa lähivuosina (2013–2014) 15 asunnon palvelutaloa Kirkonkylän Laidunalueelle ja Esperin Care 30 asunnon palvelutaloa niin ikään Laidunalueelle.

Ikäihmisten kotona asumista tuetaan Nurmijärvellä lisäksi myöntämällä korjausavustuksia asuntojen muuttamiseksi esteettömämmiksi ja turvallisemmiksi. Nurmijärven kunta myöntää näitä tulo- ja varallisuusrajoihin sidottuja avustuksia Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA:n ohjeiden mukaisesti. Korjausavustuksen lisäksi avustusta voi hakea kerrostalohissin rakentamisesta, liikuntaesteiden poistamista sekä talon kuntoarviota varten.

Vanhusväestön kasvaessa tulee kunnan rakennetun ympäristön suunnittelussa huomioida katujen, asuinalueiden ja julkisten tilojen esteettömyys, turvallisuus ja viihtyisyys myös vanhusten näkökulmasta. Turvallisuus-, esteettömyys- ja viihtyisyysnäkökulmat tulee huomioida kaikessa kunnan maankäytön suunnittelussa, lähtien yleispiirteisestä kaavoituksesta aina katu-, viheralue- ja rakennussuunnittelun tasolle. Yleiskaavoissa asumista ja kunnallisia palveluita varten on varattava alueita taajamien keskustoista, jotta ne ovat kävelyetäisyydellä; asemakaavoissa on huolehdittava mm. riittävästä kevyen liikenteen yhteyksistä ja viheralueista sekä ihmisläheisestä mittakaavasta, joka luo turvallisuuden tunnetta; katu- ja rakennussuunnittelussa huomioidava turvalliset ja esteettömät kulkuyhteydet.

6.2 Kulttuuri ja vapaa-aika

Kirjasto- ja kulttuuripalvelut on kehittänyt palveluitaan kunnan strategian mukaisesti ikääntyneen väestön tarpeet huomioiden. Kirjasto- ja kulttuuripalvelut ovat laatineet erillisen Ikäihmisten palvelusuunnitelman 2013-2015 (liite 1), jossa on myös suunnitelma tavoitteiden toteutumiselle.

Iäkkäille henkilöille suunnattujen palvelujen tavoitteina ovat

- Lisätä ikäihmisten hyvinvointia.
- Aktivoida ikääntyvää väestöä.
- Mahdollistaa elinikäisen oppimisen ajatuksen toteutuminen.
- Pyrkiä kehittämään erilaisille ikäihmisten ryhmille kiinnostavia oppimisen ja kohtaamisen tilaisuuksia.
- Kehittää jo olemassa olevia toimintamalleja ja vakiinnuttaa ne osaksi toimintaa. Luoda uusia palveluja resurssit huomioon ottaen.
- Avainsanoina avoimuus, asiakaslähtöisyys, helposti lähestyttävyyys ja yhteistyö

6.3 Liikunta

Liikuntapalveluiden painopiste iäkkäiden liikuntapalveluissa on ennaltaehkäisevissä palveluissa. Tavoitteena on myös jatkossa luoda iäkkäille henkilöille laajat ja kohtuuhintaiset palvelut, joiden helppoon saavutettavuuteen kiinnitetään huomiota. Liikuntapalvelut toimii yhteistyössä kunnan terveys- ja vanhuspalveluiden, paikallisten yhdistysten ja yritysten sekä vapaaehtoisten kanssa eri rajapinnoissa.

Iäkkäille henkilöille suunnattujen liikuntapalveluiden tulee edistää terveyttä, hyvää oloa, oma-toimisuutta, toimintakykyä, osallisuutta ja itsenäisyyttä (Karvinen & Sarvimäki 2002). Liikuntapalveluiden tavoitteena on edistää aktiivista ikääntymistä edistämällä iäkkäiden henkilöiden fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä.

Liikuntapalveluiden kehittämistavoitteet ovat linjassa ja ohjeistuvat pitkälti Ikäihmisten liikunnan kansallisen toimenpideohjelman kanssa.

Yhteistyön kehittämistavoitteet:

- Poikkisektoraaalisen yhteistyön edelleen kehittäminen ja työnjaosta sopiminen.
- Iäkkäiden henkilöiden liikunta vakiintuu osaksi kunnan perus- ja hyvinvointipalveluita.
- Erikuntoisille ikäihmisille on tarjolla saumattomia liikuntapalveluketjuja.

Toimenpiteet:

1. Iäkkäiden henkilöiden terveyttä edistävä liikunta liitetään kuntien hyvinvoinnin ja terveyden strategioihin.
2. Kunnassa toimii poikkihallinnollinen yhteistyöryhmä, joka käsittelee ennaltaehkäisevää liikuntaa.

Liikuntaneuvonnan ja liikuntatoiminnan kehittämistavoitteet:

- Entistä useampi kuntoutuksen, liikunnan, hoitoalan ja sosiaalityön ammattilainen osallistuu ikääntyneen väestön terveyslääkinnän edistämiseen.
- Eläkkeelle siirtyvät iäkkäät henkilöt toimivat entistä enemmän liikunnan vapaaehtois- ja vertaisohjaajina sekä vertaistukena.
- Yhä useampi eläkkeelle siirtyvä ja eläkkeellä oleva ihminen omaksuu liikunnallisesti aktiivisen elämäntavan.
- Kehitetään yhteistyötä eri toimijoiden kanssa, monipuolisten palveluiden takaamiseksi.
- Iäkkäiden henkilöiden erityistarpeet ja osallistuminen otetaan huomioon liikuntaolosuhteiden, neuvonnan ja palveluiden kehittämisessä.

Toimenpiteet:

1. Järjestetään liikuntakoulutusta iäkkäiden kanssa työskenteleville.
2. Lisätään iäkkäille henkilöille suunnattua liikuntaneuvontaa.
3. Lisätään ryhmiä erilaisten tarpeiden mukaan huomioiden toimintakyvyltään erilaiset iäkkäät.
4. Tarjotaan paikallista vertaisohjaajakoulutusta.
5. Toimitaan aktiivisesti yhteistyössä eri toimijoiden kanssa hyvien käytäntöjen kehittämiseksi kunnassamme.

Liikkumisympäristöjen ja olosuhteiden kehittämistavoitteet:

- Kävely- ja pyöräilyreittien kehittäminen iäkkäiden henkilöiden itsenäistä liikuntaa tukevaiksi
- Iäkkäille henkilöille sopivien sisä- ja ulkolähiliikuntapaikkojen lisääminen ja käyttöönotto

6.4 Kolmas sektori

Kunnan on tehtävä yhteistyötä kunnassa toimivien julkisten tahojen, yritysten sekä ikääntyneitä väestöä edustavien järjestöjen ja muiden yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi (Vanhuspalvelulaki 4§).

Nurmijärven kunnalla ja seurakunnalla on yhteinen vapaaehtoistoiminnan koordinaattori. Koordinaattori vastaa vapaaehtoistyön suunnittelusta, toteutuksesta, kehittämisestä ja koordinoimisesta Nurmijärven kunnan alueella yhteistyössä kunnan, seurakunnan ja kansalaisjärjestöjen kanssa. Kunnan ja seurakunnan vapaaehtoistyöllä tarkoitetaan toimintaa, jossa vapaaehtoisia välitetään ystäviksi ja tukihenkilöiksi ihmisille, jotka ovat yksinäisiä tai eivät omatoimisesti selviydy jokapäiväisistä tehtävistään. Vapaaehtoiset voivat käydä kodeissa, sairaaloissa ja laitoksissa tapaamassa ihmisiä tai esim. toimia ryhmien vetäjinä. Toiminnan tavoite on myös rohkaista ja varustaa kuntalaisia vapaaehtoistyöhön.

Keski-Uudenmaan Yhdistysverkosto ry sai hankerahaa ”Tukipolkuja terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseksi”-hankkeeseen, johon osallistuu Nurmijärven kunta ja Järvenpään kaupunki. Hankkeen tavoitteena on löytää ja tuottaa uusia innovatiivisia kuntien ja järjestöjen tuottamia toimintoja, palvelupolkuja, tukemaan kaikenikäisten kuntalaisten elämänkaarta.

Nurmijärven kunnan vanhustyössä ollaan hakemassa myös Stm:n hankerahaa, jolla pyritään vaikuttamaan ikääntyneen väestön syrjäytymiseen. Keski-Uudenmaan Yhdistysverkosto ry:n kanssa tullaan tekemään tiivistä yhteistyötä.

Vanhuspalvelulaki 11§ edellyttää kunnilta ikääntyneen väestön osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi vanhusneuvostojen perustamista. Nurmijärven kunnalla on ollut jo ennestään vanhusneuvosto, jonka kanssa tehdään yhteistyötä. Yhteistyön ja tiedonkulun parantamiseksi neuvostoon on valittu vanhustyön viranhaltijaedustus.

6.5 Suun terveydenhuolto

Suun terveys on osa ihmisen kokonaisterveyttä. Mahdolliset tulehdukset heikentävät myös yleisterveyttä. Suun kunto vaikuttaa mahdollisuuteen syödä monipuolisesti ja terveellisesti. Tavoitteena iäkkäiden ihmisten suun terveyden edistämässä on se, että eri alojen ammattihenkilöt pystyvät tukemaan iäkkäiden ihmisten suun omahoitoa samalla kannustaen ja rohkaisten heitä. Suu ja hampaat pyritään hoitamaan kuntoon silloin, kun ihminen on vielä voimissaan ja selviää avustettuna suun terveyden ylläpitämisestä.

Iäkkäillä henkilöillä, jotka eivät ole Nurmijärven kunnan laitos- tai kotihoidon asiakkaita, on mahdollisuus hakeutua kunnalliseen suun terveydenhuoltoon tai Kelan osittain korvaamaan yksityiseen hoitoon.

Laitos- ja kotihoidon asiakkaiden suun hoitoa tuetaan lisäksi seuraavasti:

- Suun terveydenhuollon järjestämällä sisäisillä koulutuksilla varmistetaan että eri alojen ammattihenkilöillä on tietoa ja taitoa tunnistaa iäkkäiden henkilöiden suun terveyteen vaikuttavat tekijät ja ohjata tarvittaessa suun terveydenhuollon palvelujen piiriin. Koulutukset toteutetaan vuosittain laitos- ja kotihoidon henkilökunnalle. Suun terveydenhuolto antaa asiantuntija-apua ja laitos- ja kotihoidon yksiköt vastaavat asiakkaiden omahoidon toteutuksesta.
- Pitkäaikaisessa laitoshoidossa oleville suun terveydenhuollon ammattilainen laatii yksilöllisen suun hoidon suunnitelman. Omahoitajat suuvastaavien avustuksella huolehtivat päivittäisestä suun hoidosta, seurannasta ja tarvittaessa ovat yhteydessä suun terveydenhuollon ammattilaiseen. Tarvittava korjaava hoito tehdään kunnan hammashoitoloissa.
- Kotihoidon asiakkaan voimavarakartoituksessa selvitetään suun terveydentila osana kokonaishoitosuunnitelmaa. Hoidontarpeen arviointi tehdään tarvittaessa asiakkaan kotona yhteistyössä suun terveydenhuollon ja kotihoidon ammattilaisen toimesta.
- Muistisairaiden hoitosuunnitelmiin tullaan liittämään omana osionaan suunhoidon suunnitelma

6.6 Kotihoidon hyvinvointia edistävät palvelut

Kotihoidon hyvinvointia edistävien palveluiden tavoitteena on tukea iäkkäiden henkilöiden selviytymistä kotona mahdollisimman pitkään. Kotihoidossa sovitaan vuosittain ikäryhmät, joiden palveluiden tarvetta kartoitetaan puhelimitse tai kotikäynneillä. Samalla annetaan iäkkäille henkilöille mahdollisuus ottaa puheeksi huolta aiheuttavat asiat ja saada ohjausta.

Hyvinvointia edistäviä palveluita kehitetään jatkuvasti saadun palautteen perusteella.

6.7 Kuljetuspalvelut

Kivenkyyti-palveluliikenne palvelee kaikkia Nurmijärvellä liikkuvia. Kivenkyyti-palveluliikenne sopii hyvin iäkkäille henkilöille ja liikuntaesteisille. Palveluliikenne ajaa tietyillä reiteillä, joilta voidaan poiketa kutsusta noin 1,5 kilometrin verran aikataulun salliessa. Ennen klo 9 ja klo 15 jälkeen ajettavat "liityntälinjat" ajetaan kiinteällä reitillä ja aikataululla eikä niitä tarvitse tilata etukäteen.

Kunta voi myöntää sosiaalihuoltolain mukaisen kuljetuspalvelu henkilölle, jolla on ikääntymisen ja/tai sairauden vuoksi pitkäaikaisesti toimintakyvyn laskua ja kuljetuspalvelu tarvetta, eivätkä he kykene käyttämään julkisia joukkoliikennevälineitä ilman huomattavia vaikeuksia. Sosiaalihuoltolain mukaista kuljetuspalvelua voidaan myöntää vain niille henkilöille, joiden kuukausitulot jäävät alle määriteltyjen tulorajojen.

Vammaispalvelulain mukaiset kuljetuspalvelut on tarkoitettu vaikeavammaisille henkilöille, joilla on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa ja jotka eivät voi vammansa tai sairautensa vuoksi käyttää julkisia joukkoliikennevälineitä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia.

7 Vanhustyön ja laitoshoidon tarjoamat palvelut iäkkäälle henkilölle

Vanhustyön ja laitoshoidon tulosityksikkö käsittää kotihoidon, asumispalvelut, terveyskeskuksen akuuttiosastot, pitkäaikaisosastot, omaishoidon tuen sekä vanhusten sosiaalityön. Tulosityksikköä johdetaan tavoitteellisesti kohti yhteistä päämäärää. Tulosityksikössä on yhteiset tavoitteet, joista kukin toimintayksikkö laatii omat tavoitteensa. Toimintayksiköt laativat yhdessä henkilöstön kanssa vuosittain toimintasuunnitelman sekä toimintakertomuksen. Toimintasuunnitelman avulla pyritään laadukkaisiin ja kustannustehokkaisiin palveluihin. Vanhustyön ja laitoshoidon tulosityksikkö on vastuussa sosiaali- ja terveyslautakunnalle, joka saa toimintayksiköiden toimintakertomukset vuosittain luettavakseen.

Vanhustyön ja laitoshoidon tulosityksikkö vastaa siitä, että uuden vanhuspalvelulain velvoitteet kunnassa toteutuvat.

Toimintakykyä ylläpitävällä ja edistävällä työtavalla tuetaan ikääntyvää selviytymään arjessa sairauksista huolimatta tukemalla, kannustamalla ja motivoimalla häntä käyttämään omia jäljellä olevia voimavarojaan. Ikääntyvän puolesta ei tehdä asioita, joista hän selviytyy itsenäisesti tai ohjattuna. Näin lisätään ikääntyvän oman elämänhallinnan ja mielihyvän tunnetta sekä uskoa omaan pärjäämiseen. Vanhustyön, fysioterapian ja liikuntatoimen yhteistyönä toteutetaan ikääntyneen väestön kuntouttamista suunnitelmallisesti. Vanhustyön ja laitoshoidon, liikunta- ja fysioterapian tavoitteet hiotaan yhteen kaksi kertaa vuodessa tapahtuvalla yhteistyötapaamisella.

Vanhustyössä toteutetaan yksilövastuista hoitotyötä, jonka toimintamallina on vastuuhoidajuus. Vastuuhoidajuuden tavoitteena on taata asiakkaalle laadukas hoito ja turvata hoidon jatkuvuus

sekä huomioida asiakkaan/asukkaan yksilöllisiä tarpeita. Hoitajan vastuun ja tehtäväkuvan laajentuminen lisäävät työn mielekkyyttä ja sitoutumista siihen. Tiimin jäsenten välinen vuorovaikeutus ja yhteistyö ovat keino asiakkaan auttamiseksi ja työntekijöiden jaksamisen edistämiseksi. Vastuuhoitajuus tukee toimintakykyä ylläpitävää ja edistävää hoitotyötä, joka on tärkeä toimintamalli vanhustyössä. Vanhuspalvelulain 17§ edellyttää vastuuhenkilön nimeämistä.

7.1 Kotihoito

Kotihoidon tavoitteena on asiakkaiden toimintakyvyn tukeminen, niin että kotona asuminen mahdollistuu toimintakyvyn heikkenemisestä huolimatta. Tavoitteena on, että vähintään 90 % yli 75-vuotiasta asuu kotona. Tulevaisuudessa kotihoidon palvelut kohdistetaan paljon hoitoa ja tukea tarvitseviin kuntalaisiin. Kotihoidon henkilökunta kuntouttaa asiakkaita kuntoutussuunnitelman mukaisesti ja tukee heidän toimintakykyään monipuolisesti.

Uuden teknologian kehittyminen ja sen mukaan ottaminen kotihoitoon on haaste hoitotyössä. Erilaisten palo- ja turvallisuusjärjestelmien sekä hyvinvointi- ja läsnäolonteknologian kehittyminen edistävät osaltaan vanhusten turvallisuutta kotona.

Kasvava vanhusten määrä vaatii uudenlaista ajattelua asuntopuunnittelussa. Monisairaiden ja huonokuntoisten vanhusten eläminen kotona on mahdollista, jos olosuhteet luodaan turvalliseksi. Klaukkalaan suunnitteilla olevaan vanhustentaloon on suunniteltu myös yöhoito, joka mahdollistaa myös pitkälle edenneen muistisairaahan hoitamisen kotona.

Tulevaisuuden tarpeiden mukaan harkitaan myös sairaanhoitajien työpanosta viikonloppuihin.

7.2 Päiväkeskustoiminta

Tavoitteena on päiväkeskuksen toiminnan sisällön kehittäminen niin, että palvelut kohdennetaan vastaamaan asiakkaiden yksilöllisiin palvelutarpeisiin.

Päiväkeskuksen toiminnan tavoitteena on ylläpitää ja lisätä asiakkaiden toimintakykyä ja edistää heidän kotona selviytymistään. Päiväkeskuksessa huomioidaan asiakkaan kokonaisvaltainen hyvinvointi. Toimintakyvyn edistämiseksi päiväohjelman pääpaino on tavoitteellisessa fyysisen kunnan kohottamisessa yksilöllisten kuntoutussuunnitelmien mukaan.

Päiväkeskusasiakkaiden määrien kasvaessa jouduttaneen asiakaskriteereitä tarkentamaan esim. sopimalla määräaikaista kuntoutusjaksoja. Vaihtoehtoisia toimintamalleja tulee myös miettiä kasvavien päiväkeskusryhmien rinnalle.

7.3 Tilapäishoito (intervallihoito)

Intervallihoidolla tarkoitetaan kotona asuville henkilöille suunnattuja kotona asumista tukevia hoitajaksoja. Asiakas on osan aikaa kotona ja osan aikaa intervallihoidon yksikössä. Jaksojen aikana omaishoitajalle tarjoutuu mahdollisuus lepoon. Tavoitteena on tarjota asiakkaille kokonaisvaltaista virikkeellistä ja kuntouttavaa hoitoa. Tukemalla ja ohjaamalla asiakasta omatoimisuuteen sekä kuntouttamalla häntä ylläpidetään ja edistetään asiakkaan fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä sekä kotona selviytymistä mahdollisimman pitkään.

Vanhusten määrän kasvaessa myös intervallipaikkojen tarve kasvaa. Intervallihoitopaikkoja lisäämällä, voidaan entistä paremmin tukea asiakkaiden kotona selviytymistä mahdollisimman pitkään ja näin vähentää laitoshoitopaikkojen tarvetta.

7.4 Omaishoito

Ikääntyneen väestön kasvu lisää tarvetta myös omaisten tukemiseen läheistensä hoidossa sekä resurssien uudelleen tarkastelua. Tavoitteena on, että omaishoidon tuki kohdennetaan yksilöllisen tarpeen mukaan joustavasti hoitopalkkiona ja palveluina. Näin omaishoito toteutuu todellisenä kotihoitovaihtoehtona.

Omaishoitoa tuetaan järjestämällä kuntouttavaa päiväkeskustoimintaa ja tilapäishoitoa hoidettavien toimintakyvyn ylläpitämiseksi ja hoitavan omaisen vapaan mahdollistamiseksi. Tavoitteena on, että kehitetään edelleen omaishoitajien tukemista yhteistyössä liikuntapalveluiden ja kolmannen sektorin kanssa.

7.5 Tehostettu palveluasuminen

Nurmijärvellä otetaan käyttöön oma tehostetun palveluasumisen yksikkö toukokuussa 2013. Yksikössä on 40 paikkaa ja paikat tullaan ottamaan käyttöön asteittain. Oman toiminnan lisäksi kunta ostaa tehostettua palveluasumista yksityisiltä palveluntuottajilta. Vuonna 2012 ostettiin 54 tehostetun asumispalvelun paikkaa. Nurmijärvi on kilpailuttanut vanhusten ja pitkäaikaissairaiden asumispalvelut Keski-Uudenmaan kuntien kanssa ja nykyiset sopimukset ovat voimassa 31.12.2014 saakka. Asumispalvelut tullaan jatkossakin kilpailuttamaan Keski-Uudenmaan kuntien kanssa. Ostopalveluiden tarve kasvaa tulevina vuosina omasta asumispalvelusta huolimatta.

7.6 Laitushoito

Pitkäaikainen hoito ja huolenpito voidaan toteuttaa laitushoitona vain, jos siihen on lääketieteelliset perusteet tai jos se on iäkkään henkilön arvokkaan ja turvallisen hoidon kannalta muuten perusteltua (14§ vanhuspalvelulaki).

Terveyskeskussairaalan osastot ovat tarkoitettu perusterveydenhuollossa hoidettavien vaativien sairauksien hoitoon, erikoissairaanhoidon jälkeiseen jatkohoitoon sekä saattohoitoon. Tavoitteena on, että terveyskeskussairaalan osastoilla asiakkaat ovat vain lääketieteellisestä syystä. Nykyiset 55 akuuttipaikkaa tulevat vähenemään suunnitellun saneerauksen myötä. Kasvava eristyshuoneiden tarve vaatii yhden hengen huoneita lisää, jolloin kokonaispaikkaluku vähenee. Jotta terveyskeskuksen akuuttipaikkaa riittävät tulevaisuudessa, uusia toimintamalleja tulee miettiä esim. pitkäaikaisosastoille. Pitkäaikaisosastojen profiloituminen saattohoitopotilaiden sekä ns hitaasti kuntoutuvien asiakkaiden hoitoon, vapauttaa omalta osaltaan tilaa akuuttiosastoille.

Pitkäaikaisosastoilla hoidetaan vaativaa perushoitoa tarvitsevia asiakkaita. Toiminnan tavoitteena on mahdollistaa asiakkaalle kokemus mielekkäästä päivästä. Tavoitteeseen pyritään tuemalla asiakkaan jäljellä olevia voimavaroja kunnioittamalla hänen itsemääräämisoikeuttaan ja yksilöllisyyttään. Vaikka asukkaat ovat monisairaita, pyritään heitä vielä kuntouttamaan oman itsemääräämisoikeuden puitteissa. Asukas voi kuntoutua osastolla ja kyetä vielä siirtymään kevyempien palvelujen piiriin.

Pitkäaikaisosastoilla on mahdollisuus hoitaa myös aktiivisesti sairaanhoidollisin menetelmin, sillä sairaanhoitajat ovat myös ilta- ja viikonloppuvuoroissa. Jotta pitkäaikaisosastojen sairaanhoitajien ammattitaito pysyy yllä, heitä tullaan kouluttamaan myös akuuttihoitoon ja he tulevat jatkossa hakemaan oppia myös terveyskeskuksen akuuttiosastoilta.

8 Iäkkään henkilön terveysterveyspalvelut avoterveydenhuollossa

8.1 Vastaanotto toiminta

Nurmijärven terveyskeskuksen vastaanotto toiminta tarjoaa Nurmijärven asukkaille väestövästävyyden periaatteella perusterveydenhuollon lääkärin ja hoitajan palveluja.

Terveyskeskuksessa toimii vastaanottoilla terveydenhoitajia. He tarjoavat ikäihmisille suunnattuja terveystarkastuksia. Ikääntyneiden terveystarkastusten tavoitteena on tunnistaa ikääntyneiden sairauksien riskitekijöitä, ennaltaehkäistä ja tarjota tarvittavia elämäntapaohjeita. Terveystarkastuksen aikana selvitetään asiakkaan terveydentila ja toimintakyky. Ikääntyneiden terveystarkastuksessa tehdään seulontatutkimuksia (mm. näkö, verenpaineen mittaaminen, hemoglobiinin- ja verensokerin mittaaminen). Käynnin aikana on mahdollisuus keskustella luottamuksellisesti asioista, jotka askarruttavat mieltä. Tulevaisuudessa tulee yhä enemmän ottaa huomioon iäkkäiden henkilöiden mielenterveys- ja päihdeongelmat. Ennaltaehkäisevät terveystarkastukset korostavat neuvonnan ja ohjauksen merkitystä. Aina tarvittaessa asiakas ohjataan jatkotutkimuksiin ja otetaan tarkempaan seurantaan.

Vastaanottopalvelut antavat ikäihmisille ohjausta terveysterveyspalveluiden käytössä, terveyden- ja sairauksien hoidossa ja palveluilla eri terveysterveysasioissa monipuolisesti. Toimintoja järjestetään niin että palvelut ovat ikäihmisille helposti saatavilla. Palveluissa turvataan henkilökohtaisen palvelun saaminen niin puhelimitse kuin vastaanottoilla.

Vastaanotto toiminnassa iäkkäille henkilöille suunnattujen palvelujen tavoitteina ovat

- Lisätä ikäihmisten hyvinvointia ja terveyttä toimimalla aktiivisesti yhteistyössä kunnan eri toimijoiden kanssa hyvien käytäntöjen kehittämiseksi.
- Lisätä iäkkäille henkilöille suunnattua neuvontaa ja ohjausta
- Kehittää ikäihmisille suunnattuja terveystarkastuksia
- Lisätä ryhmiä erilaisten tarpeiden mukaan huomioiden toimintakyvyltään erilaiset iäkkäät
- Tehostaa henkilökunnan koulutusta siten, että eri alojen ammattihenkilöillä on tietoa ja taitoa tunnistaa iäkkäiden henkilöiden terveyteen vaikuttavista tekijöistä ja ohjata iäkkäät tarvittaessa oikean palvelun piiriin.

8.2 Fysioterapia

Vanhustyön fysioterapian tavoitteena on ennaltaehkäistä fyysisen toimintakyvyn heikentymistä, ohjata asiakkaita omaehtoiseen harjoitteluun sekä tukea ikäihmisen mahdollisimman itsenäistä selviytymistä omassa elinympäristössään. Moniammatillinen työskentely ja omaisten kanssa tehtävä yhteistyö ovat tärkeä osa fysioterapiaa. Vanhustyön fysioterapeutti tekee tarvittaessa kotikäynnin, jolloin arvioidaan yhdessä asiakkaan ja hänen omaisten kanssa fysioterapia- ja apuvälinetarve. Tulevaisuudessa apuvälinepalvelutoiminnan tarve on yhä tärkeämpää, kun tuetaan vanhusten kotona asumista.

Vanhuspalvelulain mukaisesti fysioterapian tavoitteena on turvata ikäihmisille oikeus laadukkaaseen ja tarkoituksenmukaiseen, yksilöllistä tarvetta vastaavaan fysioterapiapalveluun, jonka turvin ikäihmisellä on mahdollisuus omia voimavarojaan hyödyntäen elää mahdollisimman itsenäistä, mielekästä ja turvallista elämää. Ikäihmisille tarjottavien palvelujen painopistettä siirretään korjaavista palveluista ennaltaehkäisevään hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä edistävään toimintaan ja palveluihin.

Ikääntyneen asiakkaan kuntoutuksen lähtökohtana on, että toimintakyvyn ylläpitämiseen tähtäävien toimien tulee olla osa kuntoutusta tarvitsevan ikääntyneen jokapäiväistä elämää. Ikääntyneiden hoidossa ja palvelussa kuntoutujalähtöisyys tarkoittaa sitä, että hoitoja ja palveluja saava henkilö on ”ytimessä”, kaiken lähtökohta, keskeinen ja tärkeä.

Kuntoutussuunnitelma

Kuntoutujalle laaditaan yhdessä hänen ja tarvittaessa hänen omaistensa kanssa kuntoutussuunnitelma, jossa määritellään tarpeelliset kuntoutustoimenpiteet. Kuntoutussuunnitelman toteutumista seurataan ja suunnitelmaa arvioidaan määräajoin. Kuntoutujan kanssa sovitaan kuntoutuksen toteutumisen kannalta tarpeellisesta yhteydenpidosta.

Kuntoutuksen lainsäädäntö velvoittaa tekemään suunnitelmia. Ilman yhteistä suunnitelmaa kuntoutuksen perusedellytykset eivät täyty, vaan kyse on yksittäisistä, toisistaan erillisistä toimenpiteistä. Tavoitteellinen kokonaissuunnitelma erottaa kuntoutuksen yksittäisistä toimenpiteistä tai palveluista, kuten hoidoista, koulutuksesta tai työhön sijoituksesta. Kuntoutukselle on tyypillistä myös prosessimaisuus. Kuntoutus koostuu usein monenlaisista vaiheista ja palveluista. (Kuntoutuksen perusteet 2011: 33.)

Kuntouttava työote

Vanhuspalvelulaissa kannustetaan kuntouttavaan otteeseen ikäihmisen arjessa. Tavoitteena on estää toimintakyvyn ennen aikainen heikkeneminen luomalla hänelle mahdollisuudet käyttää jäljellä olevia voimavarojaan. Kuntouttavassa työtavassa iäkästä ohjataan aina ensisijaisesti itse suoriutumaan askareistaan ja liikkumisestaan. Koko terveydenhuoltohenkilöstöä sekä iäkkään omaisia ja läheisiä kannustetaan toteuttamaan kuntouttavaa työtettä.

Muistisairaiden kuntoutus

Muistisairaiden kuntoutuksella pyritään muistisairaana voimavarojen ja omatoimisuuden sekä hallinnan tunteen ylläpysymiseen ja parantumiseen. Kuntoutukseen kuuluu myös muistisairaana läheisen voimavarojen tukeminen ja lähiympäristön muokkaaminen niin että se tukee sairastuneen toimintakykyä esimerkiksi apuvälineiden avulla. (Kuntoutusopas muistisairaalle 2009: 4.) Kuntoutus on tavoitteellista, kuntoutusalan erityisasiantuntemusta vaativaa palvelua muistisairaiden ihmisten kodissa ja/tai kuntoutusyksikössä.

Osapäiväkuntoutus

Osapäiväkuntoutuksen tavoitteena on ikäihmisten kotona asumisen tukeminen ja fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen kunnan kohentuminen. Osapäiväkuntoutus toteutetaan Nurmijärven kunnan terveyskeskuksen fysioterapian, liikuntapalveluiden ja kotihoidon yhteistyönä. Vapaaehtoistyötä tekevät vertaisveturit toimivat ryhmän tukena. Osapäiväkuntoutustoiminnalle on tarvetta ja sitä on tarkoitus jatkaa myös tulevaisuudessa.

Tulevaisuuden kehittämistavoitteita

- Tehostaa kuntouttavan arjen jalkautumista asiakkaiden kotiin.
- Kehittää asiakkaan turvallista kotiuttamista yhdessä kotihoidon ja osastohenkilökunnan kanssa
- Kehittää Muistisairaiden kuntoutustoimintaa yhteistyössä toimintaterapeutin, muistikoordinaattorin, geriatrin ja muiden toimijoiden kanssa.
- Tehostaa Osapäiväkuntoutuksessa asiakkaan ja yhteistyötahojen sitoutuminen jatkokuntoutussuunnitelmaan
- Huomioidaan, että asiakkaan ja omaisen kanssa laaditaan kuntoutussuunnitelma.

8.3 Nurmijärven geriatrinen muistipoliklinikka

Nurmijärven terveyskeskuksessa toimii muistipoliklinikka, joka kehittää toimintaansa muistiohjelman mukaisesti.

Aivoterveysten edistämiseen ja muistisairauksien ennalta ehkäisemiseen pyritään tekemällä yhteistyötä terveysneuvonnan ja avovastaanoton lääkäreiden ja hoitajien kanssa. Tässä on avainasemassa kansantautiemme; verenpainetaudin, diabeteksen ja korkeiden veren kolesterolipitoisuuksien hyvä hoito sekä päihteiden käytön vähentäminen.

Muistipoliklinikalla kehitetään muistisairauksien tutkimuksen, hoidon ja seurannan hoitopolkua sekä muistipotilaiden ja heidän omaistensa sosiaalisen tuen verkostoa.

Muistioireiden mahdollisimman varhaista tunnistamista ja diagnostiikkaa varten on kehitetty muistisairauksien diagnostinen prosessi. Muistipoliklinikalla ilmaannuttua käynnistetään perustutkimukset oman terveyskeskuslääkärin vastaanotolla. Muistipoliklinikalle tullaan tutkimuksiin terveyskeskuslääkärin läheteellä.

Seurantaprosessia kehitetään aukottomaksi sekä avoterveydenhuollon että kotihoidon osalta.

Tulevaisuuden suunnitelmissa on muistipoliklinikan laajentaminen siten, että poliklinikalla toimii geriatrin lisäksi muistihoitaja. Muistikoordinaattori huolehtii jatkossa asiakkaan tilanteen seurannasta ja perheen tukemisesta kotona. Lisäksi muistikoordinaattori huolehtii muistisairaana kuntoutuksesta ja muusta hyvinvoinnista.

8.4 Geriatrinen konsultaatiopoliklinikka

Nurmijärven terveyskeskuksessa toimii geriatrinen konsultaatiopoliklinikka. Potilaat tulevat tutkimuksiin terveyskeskuslääkärin läheteellä. Tavallisia syitä geriatrin konsultaatioihin ovat monisairastavuus, monilääkityksen pulmat, vaikeat yleissairaudet, psykosomaattiset sairaudet, geropsykiatriset sairaudet sekä ajokykyarviot ja edunvalvontaselvittelyt. Poliklinikka tekee yhteistyötä akuuttiosastojen, pitkäaikaisosastojen, dementiaosaston ja kotihoidon kanssa.

8.5 Erityistyön palvelut -yksikön tarjoamat palvelut ikääntyneille

Erityistyön palvelujen yksikössä ikääntyneille tarjoavat palveluja toimintaterapeutit ja puheterapeutti. Toimintaterapeuttien ja puheterapeutin asiakkaina ovat sekä kotona asuvat, että terveyskeskuksen osastoilla olevat asiakkaat.

Erityistyön palvelujen tavoitteena on ikääntymisen, vammautumisen tai sairastumisen aiheuttamien toimintarajoitusten ja kielellisten vaikeuksien ennaltaehkäisy ja kuntoutus. Asiakkaiden toimintakykyä pyritään tukemaan ja kuntouttamaan niin, että toimiminen ja osallisuus asiakkaan omassa elinympäristössä on mahdollista toimintarajoituksista tai toimintakyvyn heikkeneemisestä huolimatta.

Erityistyön palvelun työntekijät tekevät moniammatillista yhteistyötä sosiaali- ja vammaispalvelujen, fysioterapian, muistipoliklinikan sekä muiden terveystoimen työntekijöiden kanssa. Sen lisäksi yhteistyötä on erikoissairaanhoidon, kuntoutussairaalan (Kiljava) ja asiakkaan omaisten kanssa.

9 Talous ja resurssit

Vanhuspalvelulain 9§ velvoittaa kuntia osoittamaan riittävät voimavarat ikääntyvän väestön suunnitelman toteuttamiseksi.

Nurmijärvellä ikääntyvien ihmisten hoitoon kohdistuneet taloudelliset voimavarat muodostuivat vuonna 2012 vanhustyön ja laitoshoidon, avohoidon sekä erikoissairaanhoidon kustannuksista. Erikoissairaanhoidosta n. 30 % kohdistuu ikääntyvään väestöön. Vuonna 2012 ikääntyneen väestön terveydenhuollon käyttötalouden nettokulut olivat 30 074 000 euroa. Tämä oli koko kunnan käyttötalouden toimintakatteesta 16,9 %. Neljä vuotta aikaisemmin vuonna 2008 nettokustannusten osuus oli myös 16,8 %. Vuonna 2008 kustannus ikääntyneestä asukasta kohden oli 5 853 euroa, kun vastaava luku vuonna 2012 oli 6 015 euroa. Muutettaessa vuoden 2008 luku vuoden 2012 rahanarvoon kustannus oli ikääntyneestä asukasta kohden 6 329 euroa. Vuosien 2008 ja 2012 on ikääntyneen väestön hoidossa pystytty tehostamaan merkittävästi toimintaa, mihin jatkossa ei ole mahdollisuutta uusien vaatimusten takia. Tarvittavien resurssien määrään vaikuttaa ikääntyneen väestön määrän kasvu ja ikääntyneen väestön määrän suhteellisen osuuden kasvu koko kunnan väestöstä. 65 -vuotiaiden tai sitä vanhemman väestön määrä kasvaa lähes 50 % nykyisestä vuoteen 2020 mennessä. Heidän osuutensa koko kunnan väestöstä kasvaa kolme prosenttiyksikköä. Suhteellisen osuuden kasvu vaikuttaa mm. erikoissairaanhoidon kustannuksissa. Läkään väestön osuuden erikoissairaanhoidon kustannuksista voidaan arvioida kasvavan kahdeksan prosenttiyksikköä, 38 prosenttiin. Huomioitaessa ikääntyneen väestön määrän kasvu ja hyvinvointiohjelma vuoteen 2020 mennessä nettokustannukset kasvavat nykyisestä tasosta 15 – 17,5 miljoonaa euroa. Kunnan on varauduttava keskimäärin n. 2,5 -3 miljoonan euron vuosittaiseen kasvuun ikääntyneen väestön osalta. Ikääntyneen väestön hoidon nettokustannukset olisivat vuonna 2020 n. 45 – 47,5 miljoonaa euroa. Jos koko kunnan muiden nettokulujen kasvuun vaikuttaa vain arvioitu 1,5 % väestönkasvu ja yksikkökustannukset asukasta kohden pysyvät vuoden 2013 tasolla, ikääntyneen väestön nettokulujen kasvu on 44 - 51 prosenttia kunnan kaikkien nettokäyttökulujen kasvusta vuosien 2013 ja 2020 välillä. Ikääntyneen väestön hoidon kustannukset olisivat vuonna 2020 n. 21 -22 prosenttia kunnan käyttötalouden nettomenoista.

10 Henkilöstöön liittyvät linjaukset

Vanhuspalvelulain 20§:n mukaan toimintayksikössä on oltava henkilöstö, jonka määrä, koulutus ja tehtävä rakenne vastaavat toimintayksikön palveluja saavien iäkkäiden henkilöiden määrää ja heidän toimintakykynsä edellyttämää palvelun tarvetta ja joka turvaa heille laadukkaat palvelut.

Nurmijärven kunnassa on Henkilöstöohjelma 2013-2016, jonka tarkoituksena on suunnata kunnan henkilöstöjohtamista ja vahvistaa yhtenäistä henkilöstöpolitiikkaa. Tavoitteena on, että henkilöstö on työhönsä sitoutunutta ja että kunta on työnantajana vetovoimainen. Henkilöstöohjelma kulmakivinä ovat: toimintatavat, osaamisen kehittäminen, palkkaus ja palkitseminen ja työhyvinvointi.

Vanhustyössä on tärkeää, että toimintatavat ovat sellaisia, että vanhuksia kohdellaan arvokkaasti ja että vanukset kokevat olevansa toimijoita eivätkä toiminnan kohteita. Oman työn arvostus näkyy myös vanhuksen kunnioittamisessa.

10.1 Henkilöstön määrä

Oikealla henkilöstömitoituksella turvataan toiminnan tehokkuus sekä kunnan kilpailukyky työnantajana. STM:n laatusuosituksen mukaan ympärivuorokautisen hoidon henkilöstön vähimmäismäärän tulisi olla 0,5-0,6 hoitotyöntekijää asiakasta kohden vuorokaudessa. Hyvä henkilöstön mitoitus ympärivuorokautisessa hoidossa on 0,7-0,8. Nurmijärven terveyskeskuksen akuutiosastoilla mitoitus on 0.7 (fysioterapeutit mukana luvuissa) ja pitkäaikaisosastoilla 0.67. Oman asumispalvelun mitoitus tulee olemaan 0.6. Kotihoitoon ei ole kehitetty vastaavaa mittaria.

Haasteena on vanhustyön houkuttelevuuden lisääminen, jotta ammattitaitoisia ja motivoitunutta henkilöstöä olisi myös tulevaisuudessa riittävästi.

10.2 Henkilöstön osaaminen

Henkilöstön ja koulutus rakenteen sekä osaamisen kehittämisen lähtökohtana on laaja gerontologinen näkemys vanhenevasta ihmisestä. Johtajien vastuulla on rekrytoida henkilöstö, jonka kokonaisosaaminen vastaa kullekin palvelulle tai hoidolle asetettuja tavoitteita (Ikäihmisten palvelujen laatusuositus 2008).

Vanhustyö on erikoisosaamista, joka vaatii jatkuvaa kouluttautumista. Erikoissairaالاتasoista osaamista vaaditaan laaja-alaisesti. Nurmijärven kunta on koulutusmyönteinen ja henkilökunta on motivoitunutta kouluttautumaan. Henkilöstöä kannustetaan opiskelemaan ja heitä autetaan opiskelussa mm. työvuorosunnittelun avulla.

Osaamisen varmistaminen on yksi laadun tae. Nurmijärven terveystalouksissa laatua pyritään varmistamaan yhteisellä koulutussuunnitelmalla. Suunnitelmaan kuuluu jatkuvina koulutuksina lääkehoidon osaaminen verkossa, ensiapukoulutukset, turvallinen toukokuu-teeman koulutukset, tietosuojakoulutukset sekä huoli puheeksi koulutukset. Lisäksi henkilöstöä koulutetaan erilaisten teemojen mukaan kuten eettiset periaatteet, asiakaspalvelu, muistisairaudet. Lisäksi henkilöstölle suunnataan paljon ns. täsmäkoulutuksia kuten haavanhoito, hygienia, akuuttihoito ym. teemoilla.

Henkilöstöllä on mahdollisuus osallistua myös kunnan ulkopuolisiin koulutuksiin.

10.3 Henkilöstön johtaminen

Vanhustyön ja laitoshoidon tulosyksikössä on laadittu johtamisen ohjelma, johon on koottu vanhustyön johtaminen kokonaisuutena (liite).

Vanhustyössä on tärkeää oman työn arvostus, joka näkyy myös siinä, että johtaminen nähdään tärkeänä osana hoiva/hoitotyötä. Vanhustyössä johtamisessa pyritään eettisyyteen. Eettisellä johtamisella pyritään siihen, että ikääntynyt henkilö nähdään arvokkaana yhteiskunnan osallistujana, jolla on fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen koskemattomuus.

Henkilöstön johtamisessa ohjenuorana on myös voimaannuttaminen, jonka tarkoituksena on luoda työyhteisö, jossa yksilön vastuusta mennään kohti yhteisöllistä vastuuta. Huoli puheeksi on osa tätä tavoitetta.

Hyvä teko itselle ja työyhteisölle -mallilla pyritään vaikuttamaan henkilöstön jaksamiseen ja voimaantumiseen.

11 Toimenpideohjelma

Toimenpideohjelma on tarkoitettu Ikäihmisten hyvinvointiohjelman rinnalle päätöksenteon tueksi vuoteen 2016.

Toimenpideohjelmaan on koottu Ikäihmisten hyvinvointiohjelmasta kokonaisuudet, joihin tarvitaan lisäresursointia ja myös muiden yhteistyökumppaneiden panostusta.

11.1 Iäkkään väestön syrjäytymisen ehkäisy

Ongelma:

Iäkkään henkilön jäädessä eläkkeelle, hänen sosiaalinen elämänalueensa saattaa kaventua ja vaarana on syrjäytyminen. Toinen syrjäytymisen riski saattaa olla leskeys.

Tavoite:

Ikäihmisen sosiaalisen elämän ylläpitäminen/lisääminen

Keino:

1. Haetaan stm:n hankerahaa. Hankkeella luodaan toimintamalli, jolla seulotaan syrjäytymisuhassa olevat iäkkäät henkilöt. Samalla kartoitetaan myös iäkkäät henkilöt, jotka voisivat toimia vapaaehtoistyössä. Hankkeella luodaan myös malli, miten vapaaehtoistyö nivotaan iäkkään väestön syrjäytymisen ehkäisyyn.
2. Jos hankerahaa ei saada, edellä mainittuun tavoitteeseen pyritään omilla resursseilla, mutta tällöin tavoitetasosta jouduttaneen tinkimään.

11.2 Iäkkäiden henkilöiden neuvontapalvelut

Vanhuspalvelulain 12§ mukaan kunnan on järjestettävä ikääntyneen väestön hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista tukevia neuvontapalveluja. Lisäksi kunnan on tarjottava hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista tukevia terveystarkastuksia, vastaanottoja tai kotikäyntejä erityisesti niille ikääntyneeseen väestöön kuuluville, joiden elinoloihin tai elämäntilanteeseen arvioidaan tutkimustiedon tai yleisen elämäkokemuksen perusteella liittyvän palveluntarvetta lisääviä riskitekijöitä.

Edellä tarkoitettuihin palveluihin on sisällytettävä:

1. hyvinvoinnin, terveellisten elintapojen ja toimintakyvyn edistämiseen sekä sairauksien, tapaturmien ja onnettomuuksien ehkäisyyn tähtäävä ohjaus;
2. ikääntyneen väestön terveyden ja toimintakyvyn heikkenemisestä aiheutuvien sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien tunnistaminen ja niihin liittyvä varhainen tuki;

3. sosiaalihuoltoa ja muuta sosiaaliturvaa koskeva ohjaus;
4. sairaanhoitoa, monialaista kuntoutusta ja turvallista lääkehoitoa koskeva ohjaus; sekä
5. ohjaus kunnassa tarjolla olevien hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista edistävien palvelujen käyttöön.

Tavoite:

1. Kunnan kotisivujen kehittäminen iäkkään väestön tarpeisiin
2. Neuvontapalveluiden organisointi, niin että iäkäs henkilö saa tarvitsemansa avun joustavasti

11.3 Esteettömyys

Ongelma:

Klaukkalan Suopursun ruokalaan vanhusten on vaikea päästä talvella, sillä rakennus sijaitsee "kuopassa". Talvikunnossapito ei ole riittävää, jotta vanhukset voisivat päästä esim vanhustentaloilta Suopursuun syömään.

Tavoite:

Klaukkalan Suopursuun johtavien kulkuväylien talvikunnossapidon parantaminen.

Muiden esteellisten kulkuväylien kartoitus

11.4 Monipuolinen ravinto

Ongelma:

Toimintakyvyn alentuessa, iäkäs henkilö ei välttämättä kykene itse huolehtimaan riittävästä ravinnon saannista.

Tavoite:

Monipuolisen ravinnon saannin turvaaminen kotona asuville iäkkäille henkilöille

Keino:

Ateria-automaatti (Menumat) ruokapalveluiden tarjoaman aterian vaihtoehdoksi kotiin

- itsemääräämisoikeus
- valinnan vapaus (n. 50 ruokalajia saatavilla)
- monipuolinen ruoka
- nykyteknologian hyödyntäminen

Allergiaruokavalioden kehittäminen, jotta monipuolinen saatavuus paranee

11.5 Vanhustentalojen turvallisuus

Ongelma:

Olemassa olevat vanhustentalot on rakennettu aikoinaan huomattavasti parempikuntoisille vanhuksille. Vanhuspalvelulaki edellyttää, että iäkkäitä henkilöitä hoidetaan mahdollisimman pitkään omassa kodissaan tai muutoin kodinomaisissa olosuhteissa. Nykyisissä vanhustentaloissa

paloturvallisuus ei vastaa sitä vaatimusta, joka asunnoissa asuvien vanhusten toimintakyky edellyttää. Pelastuslaki 18§: Sairaaloissa, vanhainkodeissa ja muussa laitoshuollossa, suljetuissa rangaistuslaitoksissa ja muissa näihin verrattavissa kohteissa (*hoitolaitokset*) sekä asumisyksikön muotoon järjestetyissä palvelu- ja tukiasunnoissa ja muissa näihin verrattavissa asuinrakennuksissa ja tiloissa, joissa asuvien toimintakyky on tavanomaista huonompi (*palvelu- ja tukiasuminen*), toiminnanharjoittajan on etukäteen laadituin selvityksin ja suunnitelmin ja niiden perusteella toteutetuilla toimenpiteillä huolehdittava, että asukkaat ja hoidettavat henkilöt voivat poistua turvallisesti tulipalossa tai muussa vaaratilanteessa itsenäisesti tai avustettuina.

Tavoite:

Vanhustentalojen paloturvallisuuden ja esteettömyyden parantuminen.

Keinot:

1. Nykyisten vanhustentalojen paloturvallisuuden parantaminen vastaamaan pelastuslain velvoitteita
2. Uusien turvallisten vanhustentalojen rakentaminen

Vaihtoehto 2: Klaukkalaan suunnitteilla oleva vanhustentalo

Taloon on suunnitteilla n 50 asuntoa, joista suurin osa yksiöitä ja muutama kaksio pariskunnille. Vanhustentalon tavoitteena on saada uusi asumismuoto, jossa vastataan iäkkäiden henkilöiden yksinäisyyteen ja turvattomuuteen. Asunnot ovat normaaleja vuokra-asuntoja, joissa asukkaat saavat elää mahdollisimman normaalia omaa yksityistä elämäänsä. Taloon on suunniteltu kotihoidon tilat ja tarkoitus on, että talossa on myös yöhoitaja. Näin talossa voidaan hoitaa myös sellaisia iäkkäitä henkilöitä, jotka muutoin joudutaan sijoittamaan asumispalveluun tai muuhun ympärivorokautiseen hoivaan.

Iäkkään väestön kotona pärjäämistä tulee tukea Klaukkalaan suunnitteilla olevan vanhustentalon kaltaisia asuntoja rakentamalla.

11.6 Omavalvonta

Vanhuspalvelulain 23§ edellyttää, että toimintayksikössä järjestetään omavalvonta palvelujen laadun, turvallisuuden ja asianmukaisuuden varmistamiseksi. Omavalvontaa varten on laadittava omavalvontasuunnitelma, joka on pidettävä julkisesti nähtävänä.

Suunnitelman toteutumista on seurattava ja palveluja kehitettävä toimintayksikön palveluja saavilta iäkkäiltä henkilöiltä, heidän omaisiltaan ja läheisiltään sekä toimintayksikön henkilöstöltä säännöllisesti kerättävän palautteen perusteella. Omavalvontasuunnitelma tulee olla laadittuna 1.1.2015 mennessä.

11.7 Toimenpideohjelman seuranta ja tiedottaminen

Toimenpideohjelman tavoitteiden toteutumisesta tiedotetaan sosiaali- ja terveyslautakuntaa vuosittain toimintakertomuksen yhteydessä.

12 Ikääntyvän väestön hyvinvointiohjelman toimeenpano

Valtuustotasolla hyväksytty ikääntyneen väestön hyvinvointiohjelma kytketään kunnan ydinprosesseihin; suunnitteluun, budjettiin, kehittämistoimintaan ja arviointiin. Ohjelman tärkeimmät tavoitteet tulee ottaa mukaan valtuustotason tavoitteisiin, jolloin niiden toteuttamiseen osoitetaan myös tarvittavat voimavarat.

Ikääntyneen väestön hyvinvointiohjelma tullaan avaamaan yksiköiden henkilöstölle syksyn kehittämispäivillä. Tavoitteena on henkilöstön aktiivinen osallistuminen ohjelman kaikissa vaiheissa, sekä ohjelman avaaminen tavoitteiksi ja toiminnaksi. Kehityskeskustelut henkilöstön ja esimiesten välillä on osa ohjelman toimeenpanoa tavoitteista päivittäiseen työhön.

Ikääntyvän väestön hyvinvointiohjelma ohjaa myös kehittämishankkeita, jotka toimivat muutostoiminnan välineinä. Yksiköiden vuosittaiset toimintasuunnitelmat linkitetään kiinteästi ikäihmisten hyvinvointiohjelmaan.

13 Ikääntyvän väestön hyvinvointiohjelman seuranta ja toteutumisen arviointi

Kunnan arviointijärjestelmä tulee sisältää valtuuston ja lautakuntien arvioinnin ohella kytkennät toimintayksiköissä toteutettuun arviointiin. Arvioinnin ketju alkaa valtuustosta ja ulottuu toiminnan eri tasojen kautta yksittäisen työntekijän kanssa käytyihin kehityskeskusteluihin saakka. Terveyspalveluissa on vakiintuneena käytäntönä yksikkökohtaisten toimintakertomusten laadinta vuosittain. Toimintakertomuksissa arvioidaan kuluneen vuoden tavoitteiden toteutumista.

Arvioinnin tuloksena tehtävät johtopäätökset ohjaavat toimintaa ja vaikuttavat uusien tavoitteiden asettamiseen tai entisten tarkistamiseen.

Kunnan tarkastuslautakunta arvioi, ovatko valtuuston asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet toteutuneet. Arvioinnin tarkoituksena on kertoa, onko toiminta onnistunut kunnan ja erityisesti kuntalaisten ja palvelun käyttäjien kannalta.

Ikäihmisten hyvinvointiohjelmaa päivitetään seuraavan kerran uudelle valtuustolle 2017.

LÄHTEET

Nurmijärven Maankäytön kehityskuva 2040

Kansallinen muistiohjelma 2012, Stm

Duodecim, 2008; 124(13): 1492-8, Mauri Aalto, Antti Holopainen

Duodecim 2012; 128: 1215-6, Kaisu Pitkälä, Pirkko Routasalo

Suomen Lääkärilehti 6/2012 vsk 67, Marja Aira

Kuntastrategia 2010 – 2020

Ikäihmisten palvelujen laatusuositus, 2008, Sosiaali- ja terveysministeriö, Kuntaliitto

Stimulus, Kuopion ylioppilaslehti, 2006/6

Tätä ohjelmaa on ollut tekemässä

Vanhustyön ja laitoshoidon päällikkö Marita Hägglund

Osastonjohtajat: Marketta Eerola, Taina Buljugin, Katja Viljakainen, Susanna Aarela, Pirjo Karpinen, Minna Aittakallio, Paula Murto, Kaija Sund ja Mia Jalonen-Tuovila,

Sosiaalityön tiimi: Sari Uotila, Regina Fagerholm, Kirsi Karhunen, Emmi Haapakorpi-Lantee ja Riitta Nousiainen

Vanhustyön ja laitoshoidon ylilääkäri Marja Manninen-Ollberg

Lisäksi yhteistyökumppanit terveystoimissa, liikuntatoimissa, kulttuuritoimissa, ympäristötoimissa, Nurmijärven vuokra-asunnoissa, vanhusneuvostossa sekä vapaaehtoistoimijat.

Ohjausryhmänä on toiminut terveystoimien tulosaluekokous, johon kuuluu johtava ylilääkäri Ilpo Salminen, hallintopalveluiden päällikkö Jaakko Kartano, avoterveydenhuollon päällikkö Tarja Sainio, avoterveydenhuollon ylilääkäri Paula Kantola, johtava hammaslääkäri Ari Sarkkinen sekä henkilöstön edustaja Leila Kivi.

Kokonaisvastuu ohjelmasta on toimialajohtaja Erja Pentillä.

Voimalla seitsemän miehen

Liitteet

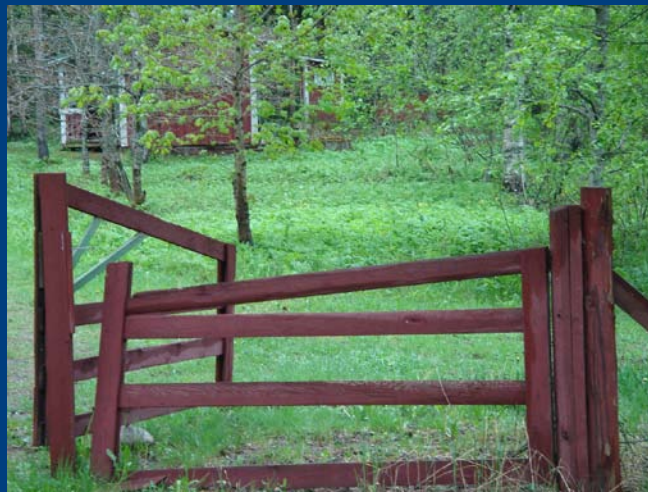
Kirjasto- ja kulttuuripalvelut - Ikäihmisten palvelusuunnitelma 2013-2015

NURMIJÄRVI

Kirjasto- ja kulttuuripalvelut

Ikäihmisten palvelusuunnitelma 2013 - 2015

Kuva Sirkku

Palveluja ikäihmisille

Ikäihmisten määrä kasvaa lähivuosina Nurmijärvellä. Vuonna 2013 yli 65-vuotiaita on nurmijärveläisistä 13 prosenttia, mutta vuonna 2021 jo 16 prosenttia. Kunnan strategiassa (1.3) on ikäihmisten hyvinvointi yhtenä kriittisenä menestystekijänä. *Palvelutuotannossa varaudutaan väestön ikääntymisen mukanaan tuomaan palvelujen kysyntään sekä tästä aiheutuviin rakenteellisiin muutoksiin. Ikäihmisten omatoimisuutta tuetaan siten, että he voisivat mahdollisimman kauan asua kotona. Tämä on inhimillistä ja kunnan palvelutuotannon kustannuksiin vaikuttava tekijä.* Ikäihmisten omatoimisuus turvataan tarjoamalla riittävät perus- ja tukipalvelut. Samalla vakiinnutetaan aktiivinen yhteistyö järjestöjen ja yhteisöjen kanssa.

Näistä lähtökohdista on Kirjasto- ja kulttuuripalvelut lähtenyt kehittämään ikäihmisille suunnattuja palvelujaan.

Kirjasto- ja kulttuuripalvelujen ikäihmisille suunnattujen palvelujen tavoitteina ovat

- Lisätä ikäihmisten hyvinvointia.
- Aktivoida ikääntyvää väestöä.
- Mahdollistaa elinikäisen oppimisen ajatuksen toteutuminen.
- Pyrkä kehittämään erilaisille ikäihmisten ryhmille kiinnostavia oppimisen ja kohtaamisen tilaisuuksia.
- Kehittää jo olevassa olevia toimintamalleja ja vakiinnuttaa ne osaksi toimintaa. Luoda uusia palveluja resurssit huomioon ottaen.
- Avainsanoina avoimuus, asiakaslähtöisyys, helposti lähestyttävyyys ja yhteistyö

Ikäihmisten palveluita suunniteltaessa on huomioitava erityisesti

- Asiakkaiden mahdolliset fyysiset rajoitteet
- Yhdistysten kokoontumisajat ja -tilat
- Palveluyksiköiden hoitajat ja virikeohjaajat tietävät parhaiten, millaista ohjelmaa heidän asiakkailleen kannattaa tarjota. Heidän asiantuntemustaan kannattaa hyödyntää.

Kirjasto- ja kulttuuripalvelut teki keväällä 2012 asiakaskyselyn, joka lähetettiin kunnan ikäihmisten järjestöille ja laitoksille. Yksittäisillä asiakkailta oli mahdollisuus vastata kyselyyn kirjastoissa ja kunnan verkkosivuilla. Kyselyssä saadut palvelujen kehittämisehdotukset on huomioitu tätä suunnitelmaa tehtäessä. Vastauksia saatiin yhdistyksiltä ja laitoksista 8 ja yksittäisiltä asiakkailta 35.

Kirjasto

Kirjaston palvelut on suunnattu kaiken ikäisille kuntalaisille. Kaikki kirjaston tarjoamat peruspalvelut ovat tietysti myös ikäihmisten käytössä. Kirjasto haluaa kuitenkin osaltaan olla mukana tukemassa ikäihmisten kotona asumista, omatoimisuutta ja osallistumismahdollisuuksia. Tästä syystä kirjastossa ryhdytään kehittämään erityisesti ikäihmisille suunnattuja palveluja edellä mainittujen tavoitteiden mukaisesti

Kotipalvelu

Kirjaston kotipalvelu on tarkoitettu niille nurmijärveläisille, jotka eivät itse pääse kirjastoon ja joilla ei ole perheenjäseniä tai muita läheisiä kirjastoasioita hoitamassa. Esteenä voivat olla esimerkiksi

- sairaus
- vamma
- korkea ikä

Asiakkaan toivomat lainat toimitetaan määräajoin asiakkaalle kotiin valmiiksi kassiin pakattuna. Samalla palautetaan aiemmat lainat. Kirjaston kotipalvelu on maksutonta.

Kirjasto alkaa vuosien tauon jälkeen panostaa kotipalvelun kehittämiseen. Jokaisessa toimipisteessä on kotipalvelua hoitava henkilö, jonka puoleen asiakas voi kääntyä. Alkuhaastattelussa selvitetään, millaisesta aineistosta asiakas on kiinnostunut. Samalla sovitaan aineiston kuljetamisesta. Jos henkilöllä on sukulainen, ystävä tai joku muu henkilö, joka voi noutaa valmiiksi pakatun aineistokassin kirjastosta, sovitaan noutopäivistä. Jos tällaista mahdollisuutta ei ole, hoitaa kirjasto aineiston kuljetuksen asiakkaalle. Kirjojen lisäksi kotipalvelu voi välittää asiakkaalle äänikirjoja, aikakauslehtiä, musiikkia ja elokuvia.

Tavoitteet 2013 - 2015

Toimipisteiden kotipalveluvastaavat sopivat yhteisistä käytännöistä ja kehittävät prosessia edelleen niin, että kotipalvelu on asiakkaalle mahdollisimman helppokäyttöistä. Kirjaston omaan käyttöön laaditaan tarvittavat yhtenäiset lomakkeet, joita kehitetään saadun palautteen mukaan. Kotipalvelusta laaditaan selkeä esite ja palvelusta tiedottamista tehostetaan. Samalla karotetaan mahdollisuutta tehdä yhteistyötä aineiston kuljettamisessa kunnan muiden toimijoiden kanssa. Kirjaston resurssit aineiston kuljettamisessa ovat pienet, mikä rajoittaa toiminnan laajentamista.

Tilaisuudet

Asiakkaat toivoivat kirjastolta kirjailijavieraita, lukupiirejä, senioritapaamisia, luentoja ja tietokoneen käytön opastusta.

Tavoitteet 2013 - 2015

Kirjasto- ja kulttuuripalvelut aloittaa kokeiluluontoisesti kerran kuukaudessa järjestettävät senioritapaamiset kaikissa kirjaston toimipisteissä syksyllä 2013. Ohjelma suunnitellaan kevään 2013 aikana. Tilaisuudet ovat kaikille avoimia, ja ne järjestetään päivällä. Tapaamisten ohjelmasta vastaavat kirjasto, kulttuuripalvelut ja museo vuorotellen. Tapaamisia kehitetään asiakailta saadun palautteen mukaan. Kirjasto on hakenut Ely-keskukselta avustusta senioritapaamisten ohjelman kustannuksiin. Kirjasto voi käytössä olevien resurssien mukaan järjestää tapaamisiin esimerkiksi asiantuntijaluentoja, kirjailijavierailuja ja kirjavinkkausta sekä runo- ja musiikkihetkiä. Toimintaa arvioidaan keväällä 2014 ja päätetään sen jatkosta.

Kirjasto on aktiivisesti yhteydessä eläkeläisjärjestöihin. Henkilökunta voi käydä kertomassa kirjaston palveluista, ja järjestöjä voidaan pyytää kirjastovierailuille.

Palvelut laitoksille

Kirjasto on kokeillut vuonna 2012 musiikkihetkien tarjoamista vanhusten laitospalveluille. Kaksi musiikkiosaston kirjastovirkailijaa on valmistanut konserttiohjelman ja he ovat esiintyneet pitkäaikaisosastoilla, palvelukodeilla ja päiväkeskuksissa. Kokeilusta on tullut paljon hyvää palautetta ja toimintaa on tarkoitus jatkaa myös ensi vuonna.

Tavoitteet 2013-2015

Musiikkihetkien lisäksi kirjasto voi järjestää laitoksissa ja päiväkeskuksissa mm. kirjavinkkauksia sekä runo- ja lukuhetkiä. Kirjasto tekee yhteistyötä kulttuuripalvelujen ja museon kanssa suunnitellessaan laitoksille tarjottavia palveluita. Toimintaan pyritään saamaan mukaan myös järjestöjä, kulttuurin harrastajia ja muita kolmannen sektorin edustajia. Yhteistyötä sosiaali- ja terveyspalvelujen kanssa lisätään palvelujen suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Museo

Iso osa museon toiminnasta kuten näyttelyistä, opastuksista, tapahtumista, verkko-ohjelmista ja yleisöluennoista on suunnattu aikuisille. Ikäihmiset ovat näiden palvelumuotojen yksi käyttäjäkunta. Tässä suunnitelmassa esitellyllä senioritoiminnalla tarkoitetaan kuitenkin nimenomaan ikäihmisille suunnattua, erilaisten ryhmien tarpeisiin räätälöityä toimintaa.

Nykyiset palvelumuodot

- Valokuviin pohjautuvat muistelutuokiot eläkeläisyhdistyksissä. Tuokiot sisältävät myös Muistaja-tietokannan esittelyä ja käytön opastusta.
- Vaihtuvat valokuvanäyttelyt terveyskeskuksen pitkäaikaisosastolla Rajamäentiellä.

Tavoitteet 2013–2015

Olemassa olevat toimintamuodot vaativat vakiinnuttamista ja kehittämistä. Museon toive on, että pitkäaikaisosaston valokuvanäyttelytoiminta voisi olla vakituisia. Näiden näyttelyiden toteuttamista täytyy tulevaisuudessa suunnitella tarkemmin.

Myös valokuviin perustuvia muistelutuokioita ja Muistaja-tietokannan esittelyitä halutaan jatkaa. Huomiota toiminnassa on kiinnitettävä mm. siihen, miten palvelusta yhdistyksille tiedotetaan.

Uusia toimintamuotoja:

- Kansakouluaiheisen muistojen matkalaukun kokoaminen. (Palveluyksiköille lainattava kokonaisuus.)
- Maakuntalaulu–tuokio (suunnattu palveluyksiköille).
- Muistaja-piirin perustaminen. Säännöllisesti kokoontuva ryhmä, joka käyttää Muistaja-tietokantaa tavoitteenaan lisätietojen kerääminen tietokannan valokuviin.

Nykyisillä resursseilla ei ole mahdollista suunnitella tämän enempää uutta, jatkuvaa toimintaa. Erilaisia projekteja sen sijaan voidaan toteuttaa (ideana esimerkiksi sukupolvien kohtaamiseen tähtäävä näyttelyhanke).

Museo on laatimassa aikuispedagogista ohjelmaa, jonka yksi osa-alue on ikäihmisille tarjottavat palvelut.

Kulttuuripalvelut

Kulttuuripalvelut järjestää tapahtumia kunnan eri taajamissa ja Taaborinvuoren museoalueella. Tarjonta sisältää konsertteja, teatteria sekä taidenäyttelyitä.

Nykyinen tilanne

Kirjastogallerian vaihtuvista näyttelyistä löytyy tarjontaa eri ikäryhmille ja syksyn Aleksis Kivi-viikolla on tapahtumia sekä aikuisille että lapsille. Oman tuotannon lisäksi kunta tukee mm. Kivi-juhlia, jonka kesätapahtumassa käy runsaasti varttuneempaa väkeä. Erityisesti ikä-ihmisille suunnattuja tapahtumia ei ole järjestetty.

Tavoitteet 2013-2015

Vuoden 2013 toiminnassa pyritään kehittämään ikäihmisten kulttuuripalveluja, mikä on myös yksi kulttuuriohjelman kehittämiskohteista vuosille 2012-2016. Kulttuuripalvelut käynnistää keväällä yhteistyön taiteen perusopetuksen ja sosiaali- ja terveyspalvelujen välille tarkoituksena järjestää taiteen perusopetuksessa mukana olevien ryhmien esiintymisiä vanhusten palvelukoteihin. Kulttuuripalvelut toimii osapuolten koollekutsujana ja yhteistyön koordinoijana.

Kirjasto- ja kulttuuripalveluiden ikäihmisille suunnatun kyselyn mukaan suurin osa kulttuuripalveluiden yksittäisistä vastaajista oli kiinnostunut teatterista ja konserteista. Myös kulttuurimatkoja toivottiin: konserttien ja teattereiden lisäksi myös taidenäyttelyihin. Iäkkäille ihmisille valmiiksi räätälöidyt matkat ja helpottavat kulkemista ja madaltavat siten osallistumiskynnystä. Kulttuuripalvelut pyrkii järjestämään matkoja, mikäli kiinnostusta ja resursseja on riittävästi olemassa.

Kyselyn mukaan myös palvelutalot olivat hyvin kiinnostuneita ikäihmisille suunnatusta tarjonnasta. Ne toivoivat niin esittävää taidetta kuin taidenäyttelyitäkin. Edellä mainittu yhteistyö taiteen perusopetuksen kanssa pyrkii vastaamaan tähän tarpeeseen ja tuomaan esityksiä vanhus-ten ulottuville palvelutaloihin.